

Kouwe Drukte

Jaargang 18 - nummer 52 - december 2014 uitgave van

verzamelkring
De Doolster

Inhoud

Omslagillustraties.....	3
Ivana-schaatsen (Isaac van Aalten).....	4
Hartenschaatsen (3).....	6
Over schenkingen gesproken.....	7
Schaatsbibliotheek (25): Stadions.....	8
Betaalmiddelen met schaatsers (2).....	11
Acht eeuwen schaatsen in top 3	12
Column Jan de Wit - De waarde van voorspelbaarheid.....	13
Een schets van Hendrik Bruining.....	14
Gelijkenis tussen schaatsen uit de V.S. en Duitsland.....	22
Weerspreuken en winterwijsheden.....	23
Een kijkje in het leven van Minne Hoekstra.....	24
Vuurtje stoken op het ijs (op een Zwitsers meertje).....	26
Reactie op kerfschaatsen / Reactie op schaatsen met koperbeslag.....	28
Nooit gedacht.....	29
IJswegenkaarten 16.2 De eerste kaarten van de ZHIJ.....	30
Expositie door Het Westlands Schaatsmuseum	33
Schaatsen rond Schagen.....	34
Posten en stempels (21).....	36
Schaats aan de balk.....	39
Kerstcryptogram 2014.....	40
Boekbespreking. Hardrijderijen in Friesland. Volkscultuur op het ijs 1800-1900.....	41
Boek en Zopie.....	42
Colofon.....	43

Medewerkers

Martin van der Bij, Hedman Bijlsma, Kurt Cerstiaens, Hans van der Donck, Jan Gores, Fred Groot, Alex Kampinga, Harry Karssies, Matthy van Klaveren, Theodoor van der Kooi, Wim Molenveld, Niko Mulder, Minne Iedes Nieuwhof, Jos Pronk, Caroline van Staaveren, Teun Wanink, Jan de Wit

ISSN 1572-4476

Omslagillustraties

In het vorige nummer kreeg Harry Karssies de handschoen toegeworpen. Of - om een oud Fries gebruik aan te halen dat elders in dit nummer wordt toegelicht - er werd een schaats aan de balk gehangen en Harry pakte hem er af. In een goed doortimmerd artikel beschrijft hij de veelzijdige Dokkumer schoolmeester Hendrik Bruining. Dat de man kon tekenen hebben we op de middenpagina's van de vorige *Kouwe Drukke* al kunnen zien. Maar in waterverf kreeg zijn talent extra glans, zoals de illustratie op de **voorzijde** aantoont. Wie kan de afbeelding beter beschrijven dan de trotse eigenaar zelf?

Interpretatie

Het heeft de afgelopen dagen gewinterd, de sneeuw heeft de landerijen bedekt. De nacht heeft vorst gebracht en heeft het laatste water omgezet in ijs.

De zon komt op en kleurt de lucht. Het is helder en koud. Twee kinderen zijn naar buiten gegaan om te kijken hoe de winter bezit heeft genomen van het landschap. Terwijl het meisje op de kant staat probeert de jongen het ijs, is het sterk genoeg? Voorzichtig, met zijn handen diep in zijn zakken, staat hij op zijn klompen, midden op de vaart, het houdt! Hij staat er niet op zijn gemak. 't Is net of iemand staat te kijken en tegen hem zegt; mag jij wel op het ijs komen? Het meisje kijkt toe, zij waagt zich niet op het ijs. In de verte ligt Dokkum.

Techniek: aquarel

Jaar: 1900

Maker: Hendrik Bruining (1850– 1925)

Plaats: 'Het Heechhout' te Aalsum,
ten noorden van Dokkum

Collectie: Harry Karssies

Als pendant heeft Harry ons een foto van dezelfde locatie toegestuurd uit de zomer van 2013. Het prachtige plekje heeft ondanks alle vernieuwbouw de sfeer goed behouden, maar

het kiekje had wat ons betreft ook wel een winters tufje mogen hebben.

Op de **achterzijde** hebben we helemaal geen oog voor de geschenken die uit de korf van de wat popperige Kerstman steken. Want *Father Christmas* heeft speciaal voor jou als Poolsterverzamelaar een klemschaatsje uit zijn mand opgediept. Zuinig op zijn: het is een kindermaatje en al meer dan honderd jaar oud!

Voor ons is het altijd wat verwonderlijk dat de Noord-Amerikaanse Kerstman, als gulle gever van presentjes, veel weg heeft van onze Sinterklaas. Een kruising van culturen. Onze eigen Kerstman heeft overigens ook nog een verrassing; die gaat jullie nog **hoofdbrekens** kosten ...

Afgezien van de gebruikelijke rubrieken, waarin Caroline van Staaveren zowel de **post** als de **contanten** met ons doorneemt, vielen er dit keer opmerkelijke onderwerpen in de bus. Nieuwbakken lid Fred Groot, oud-voorzitter van de landelijke bond voor schoonrijders, kwam een wel heel opmerkelijke vorm van ijsvermaak op het spoor: **gasbellen** tot ontbranding brengen. Hedman Bijlsma bezocht onder andere de **Minne Hoekstradei** in Warga, waar hij ontdekte dat de zoon van de bekende schaatsenmaker nogal een buitenbeentje was.

Redactie

IVANA-schaatsen (Isaac VAN Aalten)

De zegswijze: 'van het één komt het ander' zal velen bekend voorkomen. Zo werd ik ook met *Ivana*-schaatsen geconfronteerd. Na het verschijnen van 'Acht eeuwen schaatsen in en om Amsterdam' had ik contact met Hans Olthof die samen met broer Erik eigenaar / grootaandeelhouder is van ijzerwarenhandel Gunters en Meuser. Hun houten schaatsen worden in hoofdstuk 13 op pagina 65 getoond.

Eenmalige partij schaatsen

Tijdens een van onze ontmoetingen vertelde Hans over de geschiedenis van het bedrijf Gunters en Meuser en liet terloops de naam *Ivana* vallen.

Vervolgens ging bij mij een bijzonder interessant verhaal het ene oor in en het andere oor uit, maar de zin "een groep ijzerhandelaren, die gezamenlijk artikelen onder de naam *Ivana* distribueerden, hebben omstreeks 1964 eenmalig een partij schaatsen op de markt gebracht" triggerde mijn geest, bleef daar hangen en sudderde door. Vlak voor vertrek vroeg ik impulsief nog even of er ook *Ivana*-schaatsen bewaard zijn gebleven? Hierop moest hij vooralsnog het antwoord schuldig blijven. Later bedacht hij dat zijn broer Erik mogelijk nog een paar zou kunnen traceren. Hans beloofde me navraag te doen.

Na deze belofte thuis natuurlijk direct 'de bijbel van Wiebe Blauw' gepakt. Helaas zonder resultaat. Vervolgens gegoogled maar daar bleef ik

steken in allerlei gereedschappen en ijzerwaren die *Ivana* leverde, behalve die je nodig

hebt om je op het ijs voort te bewegen. Niko en Wiebe lieten per email weten het merk niet te kennen.

In schuinschrift op de pot

Een week later was ik op de kunstexpositie van Hans' vrouw op het langs de Amstel gelegen buiten Wester-Amstel en daar sprak broer Erik mij aan. Hij troonde mij vervolgens mee en niet veel later werd ik geconfronteerd met het gezochte paar schaatsen met in schuinschrift op de pot gegraveerd, het merk *Ivana*. Hij

doneerde mij zijn schaatsen en ik beloofde hem het verhaal op te tekenen voor de lezers van *Kouwe Drukke* zodat het merk en de historie voor andere verzamelaars aan de vergetelheid is ontrukkt.

Boze Havekotte

Later vertelde Hans:

"De afgelopen dagen heb ik enkele oud-collega ijzerwarenhandelaren gesproken over de Ivana-schaatsen. Een van hen, Jan Hubert Raadsma, voormalig directeur van ijzerwarenhandel Raadsma uit Dokkum kon zich het nog goed herinneren. Het is een eenmalige partij van 10.000 paar schaatsen geweest, die uit Japan geïmporteerd werden zonder schoenen. De schoenen zouden er door een schoenfabriek uit Tilburg opgezet zijn. De schaatsen kostten fl. 20,00 inkoop en werden voor fl. 80,00 in de winkels verkocht. Het schijnt dat Jaap Havekotte erg boos is geweest, omdat zijn prijzen behoort

lijk onderboden werden, en dat hij later aan de ijzerhandelaren die daar aan meegedaan hebben niet de beste inkooprijzen meer gegeven zou hebben.”

Isaac van Aalten

Maar waar kwam de naam *Ivana* vandaan? Opnieuw Hans Olthof:

"Mijn vader kwam direct na WO II in dienst van Gunters en Meuser, runde min of meer al jaren de zaak als eerste man, maar kon die pas na het overlijden van de heer Meuser, die al zeer op leeftijd was, in 1955 overnemen.

Als directeur van Gunters en Meuser nam hij in het midden van de jaren vijftig de zaak Isaac van Aalten over van de heer Rottiné, een schoonzoon van Isaac van Aalten. Met de overname van hun zaak, die op Spuistraat 30 zat, werd ook het merk IVANA (Isaac VAN Aalten) overgenomen.

Eind 1974 is de zaak vertrokken uit de Spuistraat en werd verhuisd naar de vestiging van Gunters en Meuser in de Schaafstraat in Amsterdam-Noord.

Toen de inkoopcombinatie NECOMIJ (Nederlandse COMbinatie van IJzerhandelaren), waar

Gunters en Meuser lid van was, behoefte had aan een eigen merk, heeft mijn vader het merk IVANA aan de Necomij geschonken.

Onder dat merk zijn in de loop der jaren vele producten op de markt gebracht, waaronder dus ook één keer een partij schaatsen.”

Sinterklaascadeau

IJzerwarenzaken verkochten dus aanvankelijk houten schaatsen maar later, zoals we nu bij *Ivana* zien, uiteraard ook hoge noren.

Dat moet volgens de gebroeders Olthof rond 1964 zijn geweest. Na de strenge winter van 1963 nam mogelijk ook de verkoop van hoge noren sterk toe en welke handelaar wilde daar niet een graantje van meepikken? In ieder geval heeft 'de oude heer' Olthof in december 1964 zes paar schaatsen aan de partij 'onttrokken' om deze met Sinterklaas aan zijn zonen cadeau te doen. Hiervan is in ieder geval het paar schaatsen van zoon Erik gespaard gebleven.

Potentieel gevaar

Het gaat om kwalitatief goede schaatsen. Het staal vertoont slechts wat roestvlekken, maar zeker geen ingevreten roestpitten. Het uiteinde werd nog niet afgerond en was dus een potentieel gevaar voor de achterliggende schaatser in 'het treintje'. De verchromde schenkel is, afgezien van enkele butsen nog in prima staat. Aan de buitenzijde van de middelste pot staat de merknaam '*Ivana*' in schuinschrift en op het voorste voetblad de maat (27). De schoen is van vrij hard leer en dus zeer stevig, maar heeft uiteraard nog geen 'inkeping' voor de voetholte. De veter werd geregen door 9 zwarte ringen.

Ik ben benieuwd of meer Poolsterleden dit merk schaatsen in hun verzameling hebben en of er aanvullende informatie over is.

Jos Pronk

Bestuur en redactie wensen u prettige kerstdagen en een gezond 2015

Hartenschaatsen (3)

Mijn hartjesschaatsen maken al heel wat jaren deel uit van mijn collectie.

Jan Gores reageert op de bijdragen over hartenschaatsen in KD49 en KD51.

Ik nam aanvankelijk aan dat ze gemaakt zijn door Cornelis Bos (1840-1875) uit Numansdorp, maar het smidsmerk wijkt daar toch van af als je het vergelijkt met het stempel in *Van glis tot klapschaats*, p. 295. Het is wel in hartvorm aangebracht, maar met de initialen GB en daaronder duidelijk de letter A. De hals is hoogoplopend, wat zou kunnen verwijzen naar Noord-Holland?

De voorzijde van de voetstapel is in hartvorm uitgevoerd en van twee gaten voorzien; de achterste gaten zijn rond geweest.

Er is een boutje op de schenkel gesmeed en deze is met een moer aan de stapel verbonden.

Jan Gores

Foto's: Hans van der Donck

Over schenkingen gesproken

Enkele jaren geleden overleed Jan Bakker uit Middenmeer. Jan was oud-kernploeglid uit de jaren vijftig, uit de tijd van Jeen van den Berg. Tijdens het 100-jarig feest van de K.N.S.B in Amsterdam in 1983 exposeerde ik daar met Teun Sluis. Daar hebben we onder andere ook Jan Bakker ontmoet. Jan, die landbouwer was, ging vanaf 1960 in de winter alle jaren naar Scandinavië; vooral Finland trok hem het meest voor het schaatsen.

Jan reed eerst op Ballangruds en Hjallis en na 1975 op Viking. Hij reed vele marathons in o.a. Kuopio en Rovaniemi.

In de zomer had ik vaak met Jan te maken, want hij teelde veel pootaardappelen en ik verzorgde de selectie. Daarom kwam ik veel op het bedrijf en zag tot mijn verbazing ergens in die grote schuur een arrenslee staan, bestoft en achter wat fust.

Ik reageerde al snel, en vroeg aan Jan of dat ding nog gebruikt werd. "Niet meer" was zijn antwoord "en ik weet niet wat ik ermee ga doen." Waarop ik zei: "Als ik hem wat opknap, dan past hij mooi bij mijn collectie ..."

Heel gauw belandde de arrenslee bij mij in de schuur. Er moest veel aan gebeuren, want de houtworm had flink z'n best gedaan.

Ook na mijn pensioen bleef ik contact met Jan houden. Na zijn dood werden mij niet alleen zijn medailles, waaronder hele grote, en trofeeën geschonken door de nabestaanden, maar ook veel andere schaatsattributen.

Alles is voor jou

Een paar jaar eerder overleed P. Kuipers uit Hippolytushoef. Deze man, geboren in 1918, was een befaamd schaatser en had vijf keer de Elfstedentocht uit gereden. In 1940, 1941, 1942, 1954 en 1956.

Wij kwamen vaak bij elkaar, en wisselden dan onze kennis uit over materiaal en het slijpen. Hij had, net als ik, een slijperij, en daar konden we veel over praten. Ook het holslijpen wat bij mij plaats vond interesseerde hem.

Hij roemde altijd over zijn Hagens, toen een befaamd merk schaatsen. Ik mocht ze dan slijpen waar hij bij was.

Al enkele jaren hoorde ik niets meer van hem, maar tijdens zijn ziekte belde hij me op met de mededeling: "Ik lig ziek op bed, en kom er niet meer vanaf. En kom als je tijd hebt me bezoeken, want ik heb wat spullen voor je." Hij was toen bijna 90 jaar.

Die zelfde dag heb ik Kuipers bezocht, en hij vertelde me "Alles is voor jou."

Hij had alles beschreven, want hij wilde geen problemen met zijn kinderen.

Alles lag klaar. De Hagens en de Moss Noren uit 1918. Ook de zelf gemaakte slijpblokken, de stenen, en natuurlijk de ingelijste 5 kruisjes met een oorkonde van de Elfstedentochten.

Korte tijd daarna is hij overleden.

Ik wil graag weten of er meer clubleden zijn die ook zo iets hebben mee gemaakt.

Teun Wanink

SCHAATSBIBLIOTHEEK

Aflevering 25: Stadions

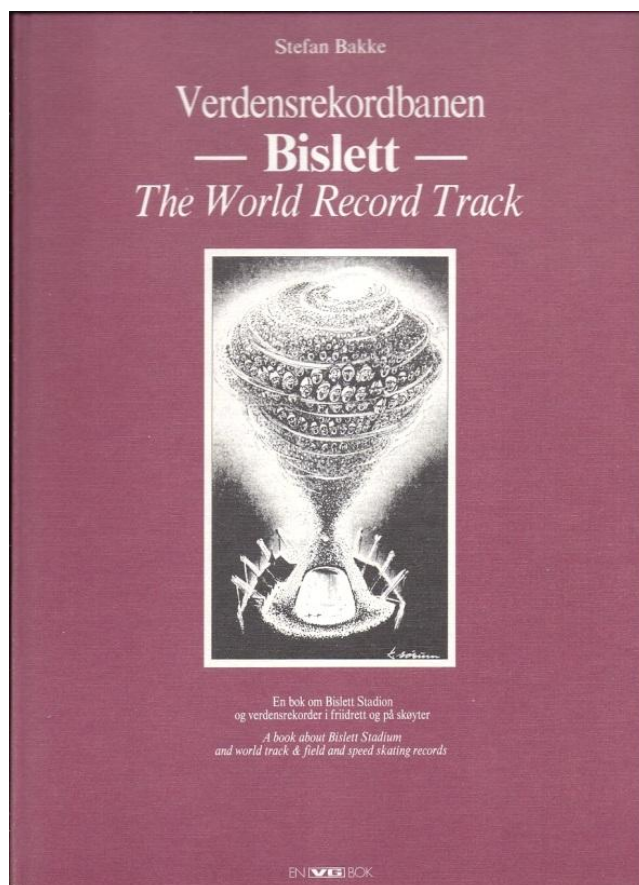
W e hebben in Nederland een unieke schaatscultuur. Dat hoef je aan leden van een verzamelkring van schaatsen en winterse objecten niet verder uit te leggen. Maar als boekenliefhebber ben ik ook verzot op publicaties over schaats-, c.q. sportcultuur in andere landen. En dan kom je wel eens onderwerpen tegen, die wij hier te lande niet kennen of waar wij soms uiterst slordig mee omspringen. In november stond in het blad *Voetbal International* een boeiende fotoreportage onder de titel *Heimwee naar de oude tribunes (De verdwenen stadions van Nederland)*. Ik citeer even uit die *VI*: 'Stadions zijn vaak bedevaartsoorden. De herinneringen aan fraaie goals, grote spelers, pijnlijke nederlagen en memorabele zeges blijven, maar de complexen zelf gaan soms na jaren tegen de vlakte als clubs elders een modern onderkomen laten bouwen.' De woorden cultureel erfgoed en sportaccommodaties schijnen bij ons niet zo goed met elkaar te harmoniëren. Zelf maakte ik enkele jaren geleden een trieste foto van de restanten van het IJsselstadion in Deventer waar Ard en Keessie in de jaren zestig bouwstenen aandroegen voor een zich hier ontwikkelende langebaan­cultuur. Over diverse plaatsen waar ooit schaatsenrijders in het pre-kunstijsbanen-tijdperk Nederlandse records reden, zullen we verder maar zwijgen: 'men kent en vindt haar standplaats zelfs niet meer'.

Noorwegen

In een land als Noorwegen gaan ze toch wat zorgvuldiger om met het 'schaats-culturele' besef. Neem alleen al het feit, dat de schaatscracks van weleer daar nog nadrukkelijk op een voetstuk staan. De Noorse schaatsbond zal via haar website - en idem dito diverse kranten - nooit vergeten de kampioenen van toen te feliciteren met hun 60e, 65e of 70e (etc.) verjaardag. Geen wonder dat juist in dat land de stadions waar ooit die kampioenen reden onderdeel uitmaken van dat historisch besef. In mijn

schaatsbibliotheek staan enkele prachtige boeken over Noorse schaatsstadions.

Hét voorbeeld is natuurlijk het Bislett-stadion in Oslo (waarbij we even voorbij gaan aan de discussie of het nu Bislet is of Bislett). Dit in 1922 geopende stadion kreeg in de loop der jaren in Noorwegen – maar ook ver daarbuiten – een geweldige faam als 'skøytesportens Mekka' (het Mekka van het schaatsenrijden). Die roem bleef overigens niet beperkt tot de schaatssport, want ook atleten en voetballers zouden optimaal profiteren van de unieke sfeer in dat stadion. De 'Bislett-brølet' (het aanzwellend geluid van de toeschouwers) werd een begrip. Dat stimuleerde sportlieden in dat stadion tot het uiterste te gaan met als resultaat een indrukwekkende lijst met wereldrecords!

Juist over dat aspect schreef Stefan Bakke in 1989 *Verdensrekordbanen – Bislett – The World Record Track*. Dit tweetalige boek bevat niet alleen fraaie beschrijvingen en statistieken van de gereden en gelopen wereldrecords, maar ook informatie over de (voor)geschiedenis van de totstandkoming en ook over de oorsprong van de naam Bislet(t). Voortreffelijk illustratiemateri-

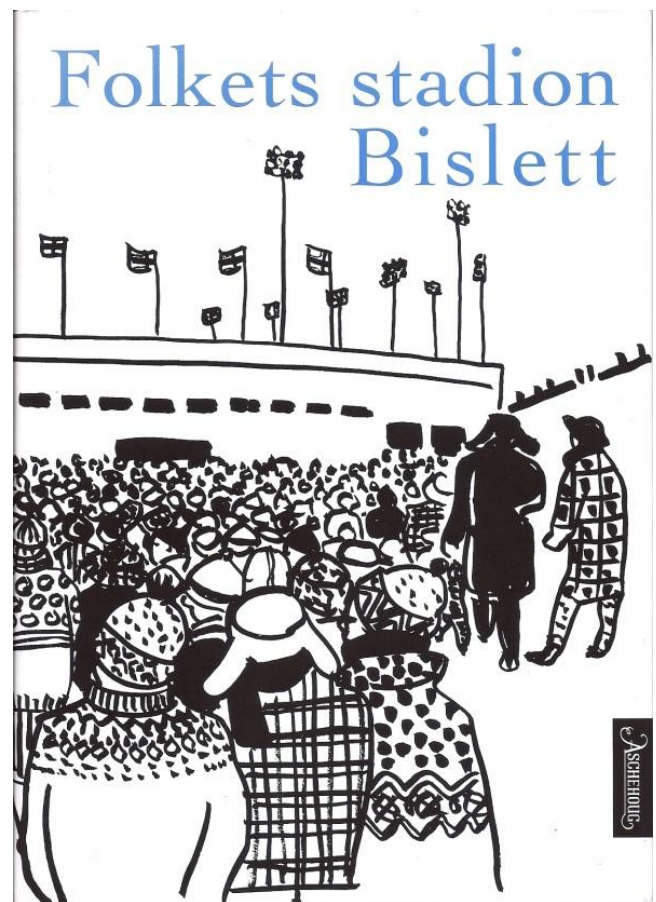
aal maakt dit boek tot een waardevol bezit. Op de achter-cover staat een fraaie afdruk van het vers *Sangen om Bislett*. Geschreven door Jan Erik Vold uit frustratie over de toen actuele beslissing om geen schaatswedstrijden meer te laten verrijden in dit stadion: '*Parijs is toch ook geen Parijs meer zonder Eiffeltoren*'. Schaatsen in Bislett is inderdaad geschiedenis geworden, maar de sportarena met die naam is er nog steeds.

In 2005 verschenen twee nieuwe Bislett-boeken. Eerst kreeg ik toen van een Noorse kennis het prima boekje *Bislett – en arena for mangfold og glede* van de hand van de bekende schaatsjournalist Per Jorsett. Voorop deze uitgave staat een klassieke foto, gemaakt tijdens het WK 1965, met een fraai overzicht van de volgepakte tribunes. Wie daar ooit bij zo'n kampioenschap is geweest, hoort bij het zien van die foto automatisch in zijn hoofd het bijbehorende geluid van de tribunes rollen. Jorsett presenteert een chronologisch overzicht van hoogtepunten uit de Bislett-historie. Zijn herinneringen worden gecompleteerd met een boeiende - door Jan Greve uitgezochte - serie foto's.

Folkets stadion. Bislett, dat ook in 2005 verscheen, is een heel ander type boek. Drie redacteurs – Dag Solstad, Kjartan Fløgstad en de al eerder ter sprake gekomen Jan Erik Vold – plus enkele medewerkers schrijven over hun relatie met Bislett, bijvoorbeeld hoe men ooit thuis voor

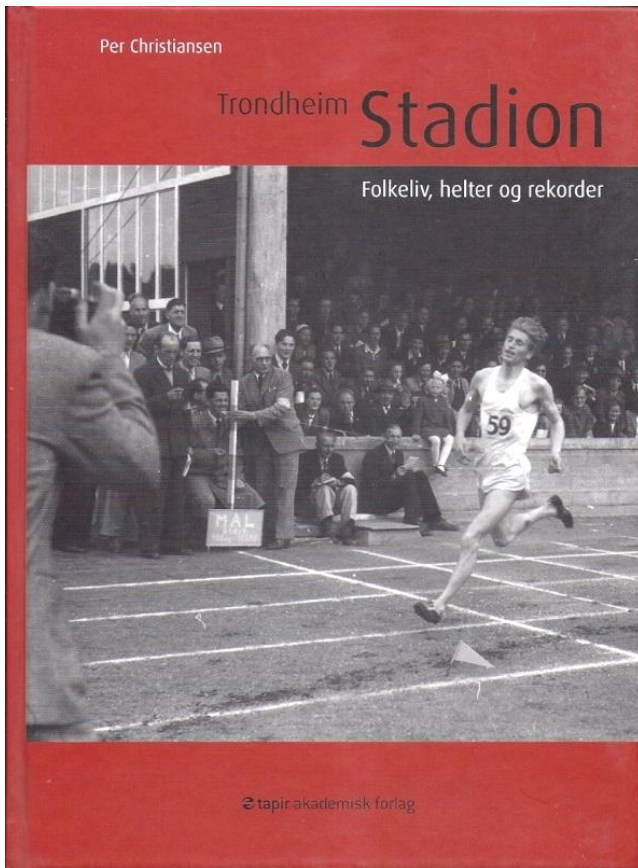
de radio zat te luisteren naar klassieke schaatsreportages. Wil je werkelijk genieten van dit boek, dan is enige kennis van het Noors een vereiste. Uitgebreid komt de discussie aan de orde over de Bislett-toekomst die de gemoederen vooral in 1989 bezig hield. Bislett werd uiteindelijk gerenoveerd. Het vernieuwde stadion, dat in 2005 werd geopend, en nog jaarlijks de internationale atletiekelite begroet, biedt nu plaats aan aanzienlijk minder toeschouwers dan in de gouden schaatsdagen.

Trondheim en Hamar

Veel minder Nederlanders beseffen, dat voor de Noren het stadion in Trondheim ook een klassieke schaatsuitstraling heeft. Bij het doorbladeren van het prachtige boek *Trondheim Stadion (Folkeliv, helter og rekorder)* van Per Christianesen (2007) valt onmiddellijk op, dat in de derde stad van Noorwegen veel sporthistorische bladzijden zijn geschreven. Denk alleen maar aan de 8.07,3 van Hjalmar Andersen op de 5000 meter in 1951, waarmee de auteur het boek opent. Overigens bepaald niet het eerste wereldrecord op het ijs van Trondheim. Ik reken deze fraai

geïllustreerde uitgave tot één van de meest geslaagde boeken in de Noorse schaatsbibliotheek.

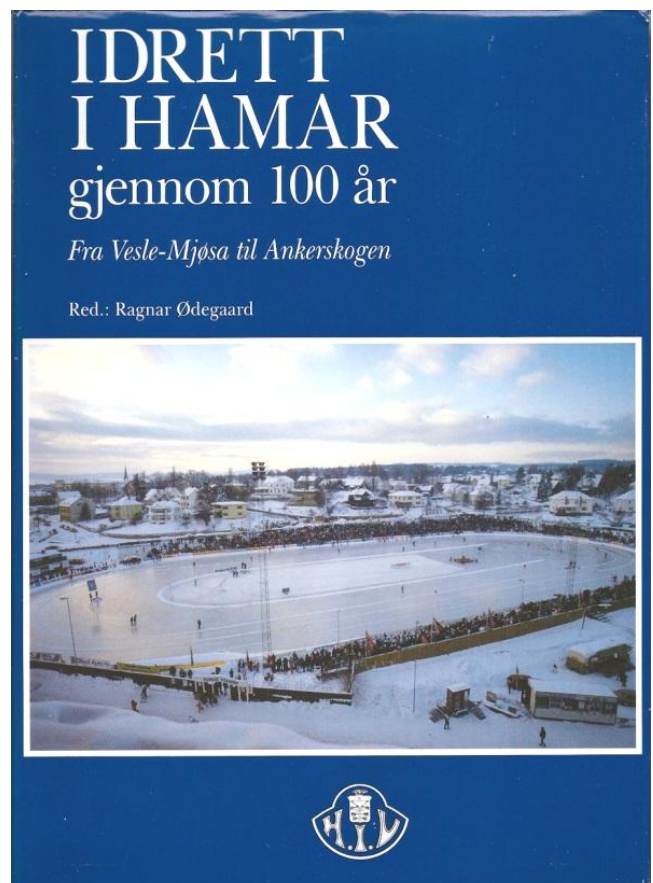
Een specifiek boek over een derde beroemde Noorse schaatsarena, het Hamar Stadion, is er niet. Maar in het uitstekende jubileumboek *Idrett i Hamar gjennom 100 år 1887 – 1987* van de 100-jarige 'Hamar Idrettslag', geschreven door Ragnar Ødegaard, komt dat stadion volop aan bod. Kijk alleen maar naar de foto van het WK 1985 op de cover. Ooit lazen we dat er nergens in Noorwegen een vereniging is met zo'n voortreffelijk beeldarchief. Dat is te zien in deze uitgave.

Er waren decennia – we hebben het dan over de jaren dat we in Nederland niet over kunstijs beschikten – dat Hamar bij ons een magische klank had. Vooral in de kringen van die vereniging met die lange naam (de NVBHS). Voor de oorlog trainden Nederlandse langebaanrijders al in Hamar. Nog altijd kom ik oud-schaatsers tegen die verheerlijkt praten over hun trainingskampen in de jaren vijftig. De oefeningen én wedstrijden in het Hamar Stadion, plus de over-

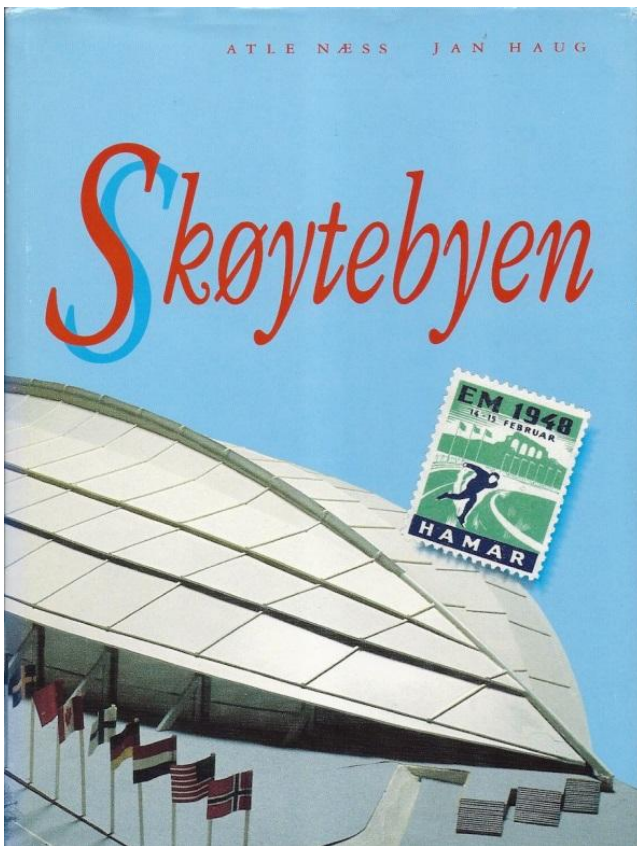
nachtingen in de aangrenzende jeugdherberg staan in hun geheugens gegrift.

In 1991 verscheen opnieuw een interessant boek – zij het met veel minder bladzijden - over de 'schaatsstad' Hamar. Die uitgave heet dan ook *Skøytebyen*. De schrijver Atle Næss en beeldredacteur Jan Haug groeven minder diep dan Ødegaard. Vlak voordat Hamar een nieuwe schaatsarena, het 'Vikingskipet', zou krijgen, beschreef dat duo de ontwikkelingsgang van het schaatsen vanaf de jaren dat o.a. Jaap Eden op het Mjøsa-meer reed tot de bouw van die nieuwe Olympische hal. 'Misschien meer dan bij andere sporten wordt de schaatssport beheerst door twee elementen: door de gereden tijden en door de arena's (stadions)', zo luidt de eerste regel van dit boek.

Ik heb overigens drie verschillende edities van dit boek: die uitgave in het Noors uit 1991 (met 79 pagina's) en twee Engelstalige versies (alleen verschillend qua stofomslag), *Hamar a tradition of skating*, uit 1992. Die laatste boeken zijn 14 pagina's dikker. Eén versie kregen we

toen we in 1993 het eerste WK in de 'Hamar Olympiahall' bijwoonden.

Laatste ronde

En dan blijkt ineens, dat in Noorwegen geld en commercie inmiddels ook belangrijker zijn dan sportculturele waarden. Met de komst van dat prachtige 'Vikingschip', een juweel van een indooraccommodatie, verdween de prominente rol van het Hamar Stadion.

Weliswaar zagen we later op winterdagen nog wel eens mensen schaatsen op het natuurijs van de aloude *Idrettsplassen*, maar in 2007 besloot het gemeentebestuur het Hamar Stadion voor 320 miljoen Noorse kronen te verkopen aan een projectontwikkelaar die ter plaatse bedrijven, winkels en woningen ging bouwen. Maar de Noren zorgden nog wel voor een passend afscheid van het Stadion. Met veel gevoel voor traditie reden de oude Noorse schaatscoryfeeën op de vooravond van een EK (9 januari 2010) hun 'siste runde' (laatste ronde) op de eens zo befaamde ijsvloer. En bijna 58 jaar na zijn beroemde 10 km-wereldrecord poseerde de toen 86-jarige Hjalmar Andersen nog eenmaal voor het beroemde scorebord met daarop dat eens zo fameuze record: 16.32,6.

Hedman Bijlsma

Betaalmiddelen met schaatsers (2)

Ik probeer deze serie chronologisch aan te bieden, maar soms wordt je weer blij verrast met een aanwinst uit een eerdere periode, zoals een munt van **one crown** uit 1980, uitgegeven door *Isle of Man*.

Naar aanleiding van de **Olympische Spelen in Calgary in 1988** verschenen er diverse uitgiften.

Als eerste kwam Canada zelf met een **zilveren 20 dollarstuk**, 1985.

Vervolgens in 1986 Cuba!
Met een **zilveren 5 peso**.

Hongarije 1986, een **zilveren 500 forint**.

Uitgiften Olympische Spelen in Albertville 1992

Ook nu weer liep het organiserende land voorop.

Frankrijk 1990, een **zilveren 100 francs**.

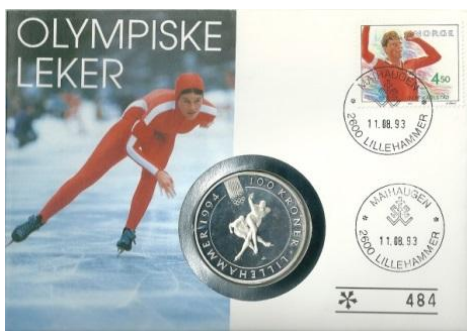
Turkije 1992, een **zilveren 20.000 lira**.

Turks en Caicoseilanden 1992, een **zilveren twenty crowns**. Merk op dat dit een uitgifte is

voor Zomer- en Winterspelen, de laatste keer dat ze in hetzelfde jaar gehouden worden.

Uitgiften Olympische Spelen in Lillehammer 1994

Noorwegen 1991, een **zilveren 100 kroner**. Ook hier komt de munt voor op een envelop die zich in mijn postzegelverzameling bevindt. De zegel en de munt zijn tegelijk uitgebracht.

Turks en Caicoseilanden 1993, een **zilveren 20 crowns**.

Noord Korea 1993, een **zilveren 500 won**.

Noorwegen 1993, een

zilveren 50 kroner. Opvallend is dat alle munten voor Olympische Spelen de wedstrijdvorm weergeven, maar dat hier gekozen is voor het schaatsen van kinderen.

In 1994 is tevens de munt uit Bhutan uitgegeven die al eerder in *Kouwe Drukke 49* stond.

Caroline van Staaveren

Acht eeuwen schaatsen in top 3

De herdruk van de Poolsterpublicatie 'Acht eeuwen schaatsen in en om Amsterdam' is in de boekenbijlage van het *NRC Handelsblad* van 28 november 2014 als derde geëindigd in de categorie non-fictieboeken over Amsterdam van de laatste zes maanden.

Een eervolle vermelding voor het boek dat op 6 november werd gepresenteerd in het Amsterdam Museum in aanwezigheid van vertegenwoordigers van diverse musea, historische verenigingen, sponsors en Poolsterleden. Op de Poolstersite staan foto's van deze bijeenkomst.

Deze herdruk is inmiddels verkrijgbaar in veel Amsterdamse boekhandels, waaronder de winkels van het Rijksmuseum, het Amsterdam Museum, de Hermitage en het Stadsarchief.

Deze herdruk is inmiddels verkrijgbaar in veel Amsterdamse boekhandels, waaronder de winkels van het Rijksmuseum, het Amsterdam Museum, de Hermitage en het Stadsarchief.

Redactie

Column Jan de Wit

De waarde van voorspelbaarheid

Ik houd erg van een voorspelbaarheid. Verrassingen zijn leuk, maar alleen als het prettige verrassingen zijn. Het plezierige van een voorspelbare omgeving is, dat je je erop in kunt stellen als dat nodig is en dat je je erop kunt verheugen als dat mogelijk is. De voorspelbaarheid wordt opgebouwd door de ervaringen die je in heden en verleden opdoet. Op grond van dat verleden probeer je je een voorstelling te maken van wat je in de toekomst boven het hoofd hangt.

Smeltend ijs geeft extreme kou

Al jarenlang worden we erop voorbereid dat de aarde opwarmt, de polen smelten en de zeespiegel stijgt. Langzamerhand wennen we aan het idee. We leggen ons erbij neer dat de huidige voorzitter van de Elfstedervereniging - weten eigenlijk wel hoe de goede man heet? - nog geen equivalent hoeft te zoeken voor "It giet oan" van Henk Kroes. *Geen Elfstedentocht* hoort bij de voorspelbare wereld. Dat is jammer, maar het is niet anders. Dan ineens valt op een zaterdag je oog op een klein berichtje in één van de bijlages van De Volkskrant. 'De kans op extreme winterkoude op het Europees-Aziatische vasteland verdubbelt door het smelten van het Noordpoolijs.' Hè 'extreme winterkoude' en 'smeltend noordpoolijs'? Ja zeker, er volgt een theorie over een periodiek ijsvrije poolzee, afbuigende straalstromen en blokkades, die minimaal tot het jaar 2030 de kans op een hele koude winter verdubbelt. Lees ik dat nou goed? Nog een keer, het staat er echt: de kans op extreem koude winters verdubbelt! Weg die zekerheid dat we geen Elfstedentocht meer krijgen. De gerieflijke voorspelbaarheid krijgt een flinke deuk. Alleen ... is dat zo erg in dit geval?

Tochrijdersstress

Is het niet leuk dat we ons weer kunnen gaan verheugen op een leuke verrassing? Leuk, in ieder geval voor mij als toeschouwer of op z'n

minst televisiekijker met een heerlijke warme kop koffie in de hand en een Beerenburg onder handbereik. Maar dat grote leger van tochtrijders? Krijgen die niet te maken met stressverschijnselen? Ben ik wel genoeg in vorm? Heb ik wel genoeg kunstjondjes in de benen? Hoe kom ik aan een startbewijs. Zal ik stiekem zwart gaan rijden? Wat is de beste kleding/voeding? Onderwerpen genoeg om je al jaren van te voren druk over te maken. Kortom tot 2030 ligt het stressmonster op de loer!

Armoedegrens nabij

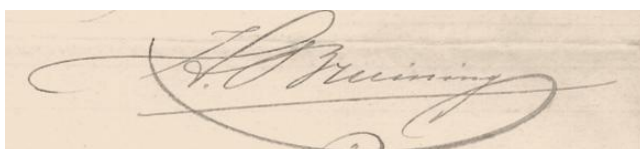
Dan ben je nog bezig met de verwerking van dat nieuwe idee, als je in diezelfde krant de volgende ontwrichtende kop leest: 'Goud vertaalt zich niet in geld voor schaatsters'. Het was na de eerste profavonturen van Ard Schenk en consorten toch echt wel voorspelbaar geworden: de olympische kampioenen kunnen in de na-olympische periode met genoeg hun banktegoeden bekijken, een enkeling loopt zelfs binnen. Maar volgens het artikel is het olympische goud aan deflatie onderhevig. De schaatsters zijn niet rijk geworden van hun succes. Ze mogen blij zijn als ze in het na-olympische seizoen onderdak hebben kunnen vinden bij een ploeg. Een enkeling heeft zelfs met zijn gouden medaille moeten leuren om opgenomen te worden in een team. Ireen Wüst had nota bene een echte weldoener nodig om haar salaris op te hoesten. Sven Kramer is de armoedegrens nabij. Hij verdient bij zijn nieuwe ploeg slechts ongeveer acht ton. Even rekenen. Dat is om en nabij driëntwintig keer een modaal jaarsalaris. Ik begrijp uit de berichtgeving dat dat een flinke tegenvaller is. Deze berichtgeving in de media, alsof het hier gaat om een tegenvaller, draagt niet bij aan een versterking van het imago van onze nationale held. Hoe dan ook, de verwachtingen rond de financiën van onze schaatsters blijken ook niet echt voorspelbaar, net als de winterkou. Nu maar hopen dat de voorspelbaarheid van de resultaten ons niet in nog grotere verwarring zal brengen.

Een schets van Hendrik Bruining

‘t Was kostelijk weer. Wel was de lucht bewolkt, maar toch niet zóó dicht, of de zon schoot nu en dan haar stralen op de ijsbaan. (uit: ‘Bouke de Hardrijder’)

Op 16 januari 1850 wordt in het gezin van Klaas Bruining, beroep timmermansknecht, en Fokje Gerkes Veltkamp zoon Hendrik geboren. Het gemeente-archief vertelt dat in 1844 broer Rommert en in 1855 zus Dieuwke zijn geboren. Het gezin telde waarschijnlijk zeven kinderen. Bronnen geven hierover verschillend informatie. Het is bekend dat er kindersterfte in het gezin is. Zijn zusje overlijdt op jonge leeftijd. Het gezin woont in Dokkum en Hendrik zal zijn hele leven in Dokkum blijven wonen en werken. Hendrik is ongehuwd gebleven.

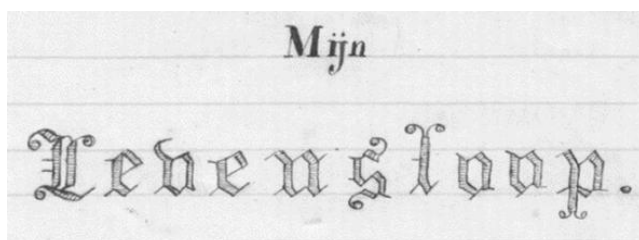
Schoolmeesterswoning in de winter (2005)

Jeugdijaren in ‘Mijn Levensloop’

Al vroeg blijkt dat Hendrik het schrijven goed aangaat. Zo schrijft hij op 16-jarige leeftijd het kleine boekje ‘Mijn Levensloop’ waarin, zoals de titel doet vermoeden, hij zijn nog jonge leven beschrijft. Hendrik voorziet het boekje zelf van één illustratie. Het boekwerkje is nooit uitgegeven.

Hendrik begint ‘Mijn Levensloop’, met het beschrijven van de weersomstandigheden van zijn geboortedag:

Ja, ‘t was winter, het was het ‘hartje’ van dat jaargetijde. Menschen, wat was ‘t koud, en wat vroom het! Ik geloof zeker dat, als hier toen een Esquimo of een Laplander geweest was hij zou gezegd hebben ‘koud weertje van daag’.

In zijn ‘Mijn levensloop’ uit 1866 schrijft Hendrik ook dat hij de gezichten had willen tekenen van zijn vader en dat van zijn zusje vlak na zijn geboorte.

Had ik, domme jongen, toen maar geweten wat tekenen was, ik had zeker beproefd het vrolijke gezicht van mijnen vader te schetsen en had ik geweten wanneer en hoe men lacht, ik had het zeker gedaan.....

Uit alles blijkt dat Hendrik graag naar school mag gaan, hij was een voorbeeldig leerling. Hij kan goed leren en doorloopt de lagere school sneller dan gebruikelijk. Zijn vader haalt hem op tienjarige leeftijd van school en vanaf die tijd gaat hij aan het werk als bediende bij een ijzerhandel in Dokkum. 's Avonds volgt Hendrik lessen op de zogenaamde 'avondschoon' en zaterdag bezoekt hij de 'oefenschoon'.

Na ruim drie jaar ziet zijn vader hem steeds ongelukkiger worden. Het werk als bediende in de ijzerhandel valt hem zwaar en zijn vader besluit hem weer naar school te laten gaan. Hendrik is bijzonder blij met de keuze die zijn vader dan voor hem maakt. Inmiddels is hij veertien jaar en Hendrik wordt kwekeling op de school waar hij zelf is begonnen; hij mag de jongste kinderen het lezen en schrijven aanleren.

Schoolmeester

In 1877 begint Hendrik op 27-jarige leeftijd als hulponderwijzer op de openbare lagere school, de Burgerschool. De school staat aan het Zuiderbolwerk bij de Woudpoortbrug in Dokkum. Hij zal hier tot aan zijn pensionering in 1916 blijven werken.

Op 25 september 1883 wordt de jaarlijkse vergadering gehouden van de onderwijzers in het arrondissement Dokkum waar Bruining een toelichting geeft op het belang van tekenen en het ontwikkelen daarvan.

Het tekenen, zegt Spr., wordt in den laatsten tijd meer beoefend dan vroeger. Dit is inderdaad een gelukkig verschijnsel. Het is wenschelijk, dat het zoo algemeen mogelijk onderwezen wordt, om de volgende redenen:

- a. Iedereen heeft het noodig;
- b. Het ontwikkelt het schoonheidsgevoel;
- c. Het oefent oog en hand;
- d. Het is een krachtig middel ter bevordering van de kunst-industrie.

Daarna toont Spr. aan, hoe, volgens hem, het tekenen moet worden onderwezen.

Met de copieer-methode moet worden gebroken: tekenen naar de natuur moet het hoofdbeginsel van dit onderwijs zijn.

Meester Bruining staat bekend als een zacht-aardige, kindvriendelijke man die dicht bij de belevingswereld van kinderen kan komen. Zijn leerlingen mogen hem graag.

In 1881 staat Bruining aan de wieg van een nieuwe onderwijsvorm in Dokkum. Samen met hoofdonderwijzers Gosses en Brandenburg uit Dokkum mede de heer v. Assen, hoofdonderwijzer, te Bornwerd, richt Bruining, 1e onderwijzer, de opleiding voor onderwijzers en onderwijzeressen op, het begin van de latere Kweekschool. Er blijkt veel belangstelling te zijn voor deze nieuwe onderwijsvorm. *'Reeds hebben zich velen aangegeven de lessen te willen volgen'.*

Winter in Dokkum 1901 met rechts de Burgerschool

Naast zijn werk als onderwijzer is Bruining betrokken bij zowel kerkelijke als maatschappelijke activiteiten. Hij is kerkenraadslid rond 1892 in de Nederlands Hervormde Kerk. Daarnaast is hij secretaris van de IJclub Dockum en van de Vereniging voor Volksvermaken.

1890

29 dec. 1890

circa 1900

1890

Volk op het ijs circa 1900

circa 1900

circa 1900

circa 1900

circa 1900

Dokkumer Grootdiep circa 1900

Tekenaar en aquarellist

Naast zijn beroep als onderwijzer mag Bruining graag tekenen en aquarelleren .

Waarschijnlijk is hij een autodidact. Wel behaald Bruining in 1874 een 'akte van bekwaamheid' voor tekenen.

Bij verschillende inwoners van Dokkum hangen nog werken van zijn hand. Uit werk dat hij heeft nagelaten krijgen we een indruk van zijn kunnen. De aquarellen mogen kwalitatief worden omschreven als meer dan gemiddeld. Zelf bezit ik een aquarel uit het jaar 1900 (zie voorzijde omslag).

De afbeeldingen zijn vaak interessant omdat ze veelal naar de werkelijkheid zijn geschilderd. De omgeving in en om Dokkum worden goed weergegeven. Dit geldt ook voor de aquarel die in mijn bezit is. Na enig speurwerk kwam ik er achter dat dit tafereel bij het *Heechhout* (hoog brugje) van Aalsum is gemaakt, een klein dorpje

boven Dokkum. In één van zijn schetsboekjes vinden we een voorstudie.

Het kan niet anders dan dat de winter Bruining inspireerde en dat hij een liefhebber van het winters vertier moet zijn geweest. Ook mijn aquarel laat een wintertafereel zien.

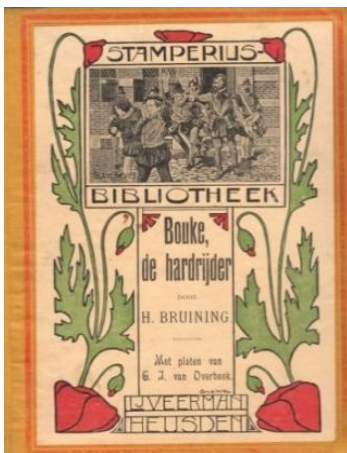
Uit de schetsboekjes die in het Admiraliteitshuis liggen blijkt dat er veel voorstudies zijn gemaakt van schaatsers. Bruining tekent hen in allerlei poses en houdingen. Vrouwen, mannen, kinderen, maar ook wedstrijdrijders worden bestudeerd en hij probeert hen zo goed mogelijk op papier te krijgen. Veel van deze schetsen zijn eind 19e of begin 20e eeuw gemaakt.

Een bijzondere aquarel

Het Admiraliteitshuis in Dokkum bezit verschillende werken van Bruining. Eén aquarel geeft een mooi beeld van het ijs en de winter rond 1900. Het gaat om een ijsgezicht vanaf de oostkant van Dokkum richting Oostrum.

We zien het bevroren Dokkumer Grootdiep met alles wat er maar te wensen is op het ijs. Een koek-en-zopie, een hardrijder die komt aanschaatsen. De dames en heren op het ijs geven een indruk van de winter in en om Dokkum. De schipper op zijn vastgevroren tjalk, staat met zijn handen in zijn zakken. Voor hem geen werk en zo kijkt hij toe hoe anderen zich vermaken. Zowel het weer als het ijs lijken goed voor de schaatsenrijder. Links is de opgang van een brug te zien, ga je onder deze brug door dan rijdt je de hardrijdersgracht op, de plek waar IJclub Dockum tot 1925 zijn wedstrijden hield. Op deze brug tekent Bruining de hardrijderij van 29 december 1890. (zie KD 51 pag. 22-23)

Historisch is het mooi om te zien welke veranderingen hebben plaatsgevonden ten opzichte van de huidige situatie. De behuizing rechts op de wal is kort na het maken van deze afbeelding verdwenen. Op die plek is een eilandje ontstaan waardoor de scheepvaart beter Dokkum in en uit kan varen.

De schrijver

Vanuit zijn liefde voor het onderwijs en zijn voortdurende betrokkenheid op kinderen schreef Bruining een vijftal kinderboeken.

Bekende werken zijn: *'Bouke de Hardrijder'* (1913) en *'Oude Wytske'* (1920), boeken doorspekt van ijs, winter en schaatsen. Als we *'Bouke de Hardrijder'* lezen krijgen we een indruk van Dokkum uit de eerste kwart van de 20e eeuw. Andere kinderboe-

ken zijn *'Een dag uit visschen'* en *'Bart Emdé-bée'*. Ook in deze boeken wordt gerefereerd aan de winter. Het jeugdboek *'Hein Krol'* zou autobiografische elementen bevatten; het is zijn laatste boek. Zelf denk ik dat hij dit boek heeft geschreven met de wens dat zijn leven ongeveer zo zou zijn verlopen. De tekenopleiding in Amsterdam die in dit boek wordt genoemd zal zeker een wens zijn geweest.

Waarom de titel *'Hein Krol'* luidt is mij onbekend. Wel zitten in de naam Hendrik ook alle letters van Hein. Hoofdstuk 6 van dit boek geeft wel aan dat tekenen en de winter hier weer samen gaan. *'Hoe de winter Hein weer aan het tekenen bracht'*. Enigszins merkwaardig is het dat Bruining zijn boeken nooit heeft voorzien van eigen illustraties. Waarschijnlijk bestonden bij uitgevers afspraken met illustrators.

Kinderversjes

Naast het schrijven van kinderboeken heeft Bruining veel kinderversjes geschreven. Eén van de meest bekende versjes is *'Daantje moest*

Ijsvermaak uit 'In huis en daar buiten'

OP 'T IJS.

De wintervorst deed knap zijn werk
 Bij nachten en bij dagen,
 Hij maakte de ijsbaan duchtig sterk,
 Zij kan een paard wel dragen
 Hoe mooi zij is blijkt zonneklaar,
 Want waar gij zoekt, mijn vrienden,
 Geen scheurtjen is te vinden,
 Al zocht ge er met een kaarsje naar.

Kom, bindt maar gauw de schaatsen aan,
 't Is al zoo lang geleden,
 Dat we op de spiegelgladde baan
 Eens lustig, rustig reden
 „Voorzichtig zijn” is de eerste wet,
 Dat zal wel ieder weten,
 En niemand mag 't vergeten,
 Die op het ijs zijn voeten zet.

Ei, zie! wat is het kostlijk weêr,
 De zon lacht aan den hemel,
 Zij ziet met welgevallen neêr
 Op al dat druk gewemel.
 't Is vreugde en blijdschap overal
 Voor armen en voor rijken;
 Zelfs koudkleum komt eens kijken,
 Maar staat te rillen op den wal!

'Op 't ijs'. Gedichtjes voor kinderen.

naar school toe gaan'.

Drie gebonden bundeltjes met kinderversjes zijn voor en net na de eeuwwisseling (1900) uitgebracht. 'In huis en daar buiten', 'Speelgoed' en 'Uit alle jaargetijden'. Veel variaties aan kinderversjes met uiteenlopende onderwerpen zijn hier in opgenomen. Opnieuw aandacht voor winter, ijs en schaatsen. Meerdere drukken van deze uitgaven volgden, alle uitgegeven door A. Schaafsma te Dokkum.

IJsclub Dockum

Het kan niet uitblijven dat iemand die goed kan schrijven en de winter een warm hart toedraagt benaderd wordt door de plaatselijke ijsclub. Tijdens de bestuurvergadering van 19 oktober 1887 wordt Bruining met meerderheid van stemmen gekozen voor een functie in het bestuur van de IJsclub en wordt secretaris. Hij volgt dhr. Klaver op en blijft actief tot 1906.

Het gebeurde tijdens een jaarvergadering dat Bruining een verhaal vertelde over ijs en winter en dat de zaal aandachtig zat te luisteren. Bruining neemt achteraf het hele verhaal op in het notulenboek.

Op 29 december 1890 viert men het vijftig jarig bestaan van de 'Hardrijderijen in Dokkum'. Het is op de dag nauwkeurig vijftig jaar geleden dat de eerste georganiseerde wedstrijd in Dokkum wordt gehouden. Men pakt groots uit en Bruining is die dag zeer actief om alles vast te leggen. Hij tekent en schrijft wat hij ziet. In zijn zakboekje schrijft hij de volgende regels:

*Het weer was koud
 De strijd was heet
 Het feest was gloeiend*

Het is die dag bijzonder koud. De dagtemperatuur komt niet boven de -8 graden. Een dag later is het de koudste dag van de winter 1890/91: het vriest overdag 12 graden, in de nacht worden waarden gemeten van -15 graden.

Onder de vele aankondigen van hardrijderijen in de Leeuwarder Courant staat de naam van Bruining als secretaris genoemd.

IJsclub DOCKUM.
HARDRIJDERIJ DOOR MANNEN
 op ZATERDAG 13 DECEMBER 1890.
(Ijs en Weder dienende.)
PRIS HONDERD GULDEN (f 100).
PREMIE ZESTIG " (f 60).
GRATIFICATIËN VEERTIG " (f 40).
 Aanvang der Rijden 's voormiddags 10 uur.
 Aangifte V-rijdag 12 December 1890, van 2 tot 8 uur 's namiddags, in
 DE BENTHEM.
 Prijsuitdeeling in DE HARMONIE.
 Namens het Bestuur der IJsclub »Dockum»,
 H. BRUINING, Secretaris.

Er worden in die tijd kleine boekjes gedrukt voor 'IJsclub Dockum' met daarin allerlei feestliederen. Deze liederen werden bij de prijsuitreiking en het daarop gehouden feest gezongen. Ook Bruining heeft liederen geschreven voor deze bundeltjes.

Tijdens strenge winters wist Bruining als secretaris van de IJsclub en onderwijzer nog tijd vrij te

Dokkum

De hardrijdersgracht circa 1900

maken om potlood en papier ter hand te nemen. Zo maakte hij met aandacht de prachtige tekening van de hardrijderij van 13 december 1890. Het is vooral aan de baancommissarissen om de wedstrijd in goede banen te leiden; de secretaris van de ijsclub heeft tijd om te tekenen (KD 51 pag. 22-23).

Interpretatie van de tekening uit KD51

De tekening is gemaakt op 13 december 1890. De temperatuur komt overdag niet boven het vriespunt, 's nachts vriest het ruim 8 graden. We zien de gracht aan de oostkant van Dokkum. De eenvoudige ijstent staat er in volle glorie bij. Mensen lopen in en uit om hun versnapering te halen. Later is hier een grotere ijstent voor in de plaats gekomen. De baan is getooid met vlag en wimpel. Mensen die hebben betaald staan achter de touwen aan de baan en juichen de rijders toe. Op de walkanten zien we aan weerszijde mensen staan die niet konden of wilden betalen voor het evenement.

Goed zichtbaar is het iets hoger gelegen bolwerk, toen al afgegraven. De achterzijde van de huizen van de Oostersingel zijn te zien. Het is de tijd dat er alleen nog maar binnen de bolwerken gewoond wordt. Rechts zien we de muziekkapel onder leiding van dhr. A.J. Wolters. Het vaandel met het wapen van Dokkum wordt hoog gehouden. De baancommissarissen staan op de meet, hun strakke blikken gericht op de rijders. Op het midden van de eindstreep staat de nimmer falende scheidsrechter. Dit alles kan niet zonder baanveger, hij zorgt dat het ijs schoon blijft. Een jongen en een meisje staan aandachtig te kijken naar de kunsten van de hardrijders en zullen vast denken 'zouden wij dit later ook kunnen?'

Hoewel de wedstrijd in volle gang is, schaatsen veel burgers hun rondjes. De één met snelheid, de ander laat zien hoe mooi hij kan rijden, zelfs met de armen over elkaar en een rokend pijpje in zijn mond. Het lijkt hem makkelijk af te gaan. Een jonge dame trekt de veters van haar schaatsen nog maar eens aan, terwijl een min-

der goede rijder op zijn achterste terecht is gekomen. Ook zien we mannen in uniform, zij behoren tot de schutterij, een militaire afdeling die de orde bewaakt.

Aan de horizon staat de molen 'Eben Haëzer' te Aalsum, afgebroken in 1927. Het geheel maakt een imposante indruk. De hardrijderij zorgt voor een aangename afleiding voor de inwoners van Dokkum. Het stille stadje op kleigrond komt door dit soort evenementen weer tot leven. Wat een feest en wat een drukte. 's Avonds is het feest in de Harmonie.

Bruining zit vanaf de brug stil en aandachtig het geheel in zich op te nemen en maakt zijn tekening.

Grafopschrift:
groot voor een ander
voor zich zelve klein

Aan het graf werd niet gesproken

Hendrik Bruining overlijdt op de namiddag van 19 april 1925. Hij wordt op een 23 april begraven. De 'Nieuwe Dockumer Courant' van 24 april 1925 schrijft:

Dokkum, 23 April. Hedenmorgen 11 uur had, op zeer eenvoudige wijze, de begrafenis van meester Bruining plaats. Toen de kist uit het sterfhuis werd uitgedragen hadden zich eenige belangstellende vrienden opgesteld, welke den overledene naar zijn laatste rustplaats wenschten te volgen. Een viertal kransen dekte de kist. De lucht welke een dreigend aanzien vertoonde, liet gedurende den tocht naar de begraafplaats rijkelijk het water los, zoodat het gevoegd bij den harde wind, voor den voetganger een bijzonder zware tocht werd.

Aan het graf werd niet gesproken. Nadat de kist in het graf was neergelaten, verliet de stoet den doodenakker.

Harry Karssies

Bronnen:

*Archief IJclub Dockum;
Archief Stichting Musea Noardeast Fryslân;
Archief Leeuwarder Courant (digitaal);
Nieuwe Dockumer Courant;
De barre winter van 1890/91 (Hans de Jong);
De Wekker (weekblad voor onderwijs en schoolwezen);
Streekarchief Dongeradeel.*

Graf Hendrik Bruining in wintertooi (2005)

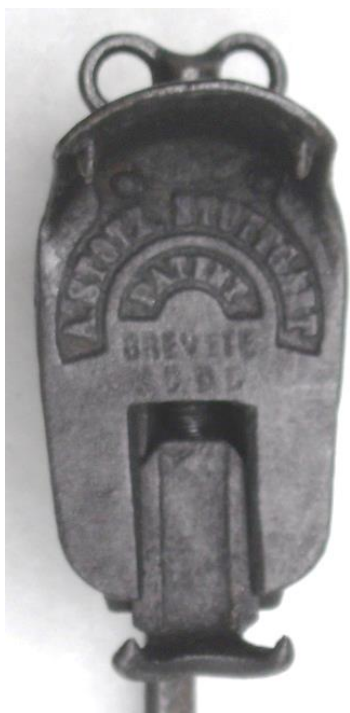
Gelijkenis tussen schaatsen uit de V.S. en Duitsland

Wat was er eerder de kip of het ei? Dat kun je eigenlijk niet zeggen en zo gaat dat soms ook met schaatsen.

Onlangs kwam ik in het bezit van een paar Saratoga schaatsen gemaakt door E. Foote uit Saratoga Springs (staat New York). Deze schaatsen vertonen een opmerkelijke overeenkomst qua vorm van het ijzer met de schaatsen van A. Stotz uit Stuttgart (Duitsland). De ijzers van de Duitse schaatsen - waarvan ik trouwens twee modellen bezit - zijn zwaarder en wellicht gegoten. De voorkant loopt omhoog en eindigt met een druppelvormige opening.

Schaatsen van A. Stotz

De Saratoga skate is veel lichter van gewicht en het ijzer met een H vorm is aan de voorkant gebogen nadat er wat materiaal uit is gehaald.

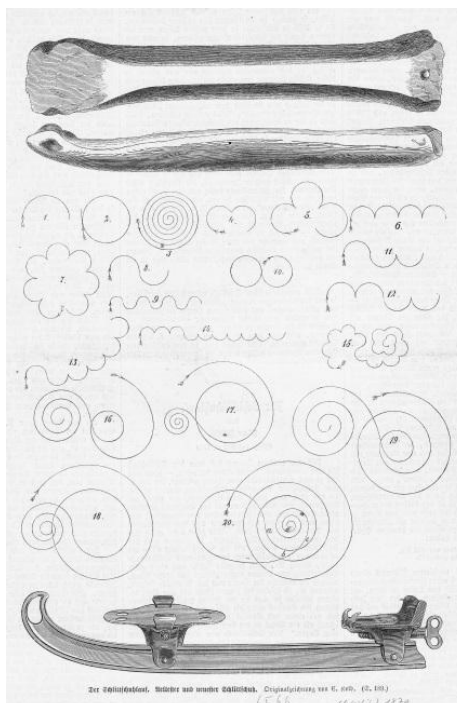

Het leuke is ook dat de Saratoga skate is gepatenteerd in 1864 en de schaatsen van A. Stotz zijn van 1870 of iets eerder. Wel heb ik een houtsnede met de afbeelding van een benen schaats en een schaats van A. Stotz met daaronder de vermelding 'De oudste en nieuwste schaats 1870'.

Wim Molenveld

Opmerking redactie:

In Kouwe Drukte 8 (april 2000) is al eerder aandacht besteed aan de schaatsen van A. Stotz, Stuttgart.

Kouwe Drukte

Weerspreuken en winterwijsheden

Jullie kennen uiteraard ook winterse gezegden zoals 'geeft de herfst veel noten, dan wordt het een strenge winter'. Dit is uiteraard slechts één van vele wijsheden.

Zoals jullie in Nederland onder andere kunnen gebruik maken van de *Enkhuizer Almanak*, is er in België de befaamde dagscheurkalender *De Druivelaar*. Wat ik vooral volg op deze kalender, zijn de weerspreuken en wijsheden die betrekking hebben op de winter. Ik houd deze meestal ook bij. Enkele voorbeelden:

- Is oktober warm en fijn, 't zal een scherpe winter zijn. Maar is hij nat en koel, 't is van een zachte winter 't voorgevoel;
- Hangen in oktober aan de bomen nog de blaân, 't duidt een strenge winter aan;
- Kruipen de mieren diep in de grond, zo maken zij een strenge winter kond;
- Er is koude en vorst op handen als er flikkersterren branden;
- Was begin augustus heet, lang en wit zal zijn het winterkleed;
- Warme Sint-Jacobsdag geeft een koude Kerstmis.

Helaas zijn door de opwarming van de aarde deze oude volkswijsheden en weerspreuken niet

langer betrouwbaar. Ikzelf ben echter reeds jaren bezig met het weer en mogelijke weerpatronen in de lage landen en heb door mijn 'kennis en ervaring' ook wijsheden ontwikkeld. Ik laat er dan ook enkele, vooral gebaseerd op het boeren- en buitenleven, op jullie los:

- Zijn de knecht en de meid in december 's avonds samen aan het geeuwen, wees gerust, morgen gaat het sneeuwen;
 - Heeft de boerin op dinsdag nog steeds last van een kater, binnen enkele dagen staan we op bevroren water (best ook de boerin naar de AA-club sturen);
 - Zitten er muizen in de kerststal, komt dra de winter met sneeuw en al (of heb je last van ongedierte);
 - Slapen de kippen en de haan apart, het gaat vriezen en wel hard;
 - Laat de boer een scheet maar stinkt hij niet, is er winterweer in't verschiet;
 - Is Sint-Esmeralda heet en nat, ligt de winter op z'n gat (of was Esmeralda toch niet zo heilig als eerst werd gedacht);
- En tot slot, pas ontdekt en nu al één van m'n favorieten:
- Kruipen de oudere Poolsterleden 's avonds nog wat dichterbij hun vrouw, wees bevreesd voor de naderende kou!

Kurt Cerstiaens

Een kijkje in het leven van Minne Hoekstra

Schaatsgeschiedenis kun je ook weer tot leven laten komen. Dat ontdekten we op zaterdag 13 september jl. toen de Open Monumentendag in het Friese Warga (Wergea) geheel gewijd was aan Minne Hoekstra. Aanleiding was het feit, dat deze zoon van de bekende schaatsfabrikant Abraham Keimpes Hoekstra - maar vooral bekend als winnaar van de eerste officiële Elfstedentocht - 130 jaar geleden geboren was. Tussen 10.30 en 17.00 uur presenteerden de organisatoren een sprankelend programma met het voormalige doopsgezinde kerkgebouw 'De Frissel' als opstapplaats. Daar was een kleine expositie over het leven van Minne Hoekstra ingericht, werd een documentaire vertoond, kon men luisteren naar preken van de predikant Hoekstra en klonk ook Minne's muziek.

Drie Minnes

In de loop van de dag zagen we drie verschillende personen Minne Hoekstra uitbeelden. Op de versierde wagen in het gevolg van burgemeester Ferd Crone van de gemeente Leeuwarden en Tweede Kamerlid Lutz Jacobi - die de opening voor hun rekening namen - zagen we een jonge Minne. Eén van de acteurs van Ravesteijn Entertainment speelde de rol van Minne Hoekstra als gids tijdens de theatrale wandeling 'Minne Hoekstra komt tot leven' door zijn geboorteplaats. De meeste indruk maakte toch vooral kleinzoon Menno Pothof die in een schitterende creatie, gezeten in de oude pastorie aan de Grote Buren, enkele keren fragmenten voorlas uit de bekroonde beschrijving van *De Historische Elfstedentocht*. 't Was net alsof Minne zélf tot leven was gekomen en zijn belevenissen tijdens die tocht deelde met zijn gehoor, waaronder enkele Poolsterleden.

Veelzijdig

Die Minne Hoekstra was een zeer veelzijdig persoon. In 1909 schaatste de student theologie naar de zege in de allereerste Elfstedentocht, een coproductie van de Nederlandsche Bond

voor Lichamelijke Opvoeding en de Friesche IJsbond. Dat de man ook goed kon schrijven, bleek uit de fraaie beschrijving die hij maakte van die 'historische Elfstedentocht'. Voor dat relaas van zijn belevenissen onderweg kreeg hij van diezelfde IJsbond een verguld-zilveren schaatsje als winnaar van een prijsvraag, die was uitgeschreven onder de mannen die de tocht hadden uitgereden. Later dat jaar werd het door De Atlas in 's-Gravenhage uitgegeven. U weet wel, dat boekje waarvan je twee latere reprints eenvoudig kunt bemachtigen, maar dat als origineel bij diverse Poolsterverzamelaars hoog op het verlanglijstje staat.

Hoekstra had méér kwaliteiten. Hij kon prima zingen, was een begaafd tekenaar, stond bekend als uitstekend fotograaf en blonk uit in diverse andere sporten (o.a. turnen en wielrennen). Ook reed hij in de jaren twintig een keer de Elfstedentocht op de motor.

Kleinzoon Menno Pothof leest voor uit het boekje van Minne Hoekstra (Foto Hedman Bijlsma)

Meer foto's op www.verzamelkringdepoolster.nl

Op te grote voet

Nog in 1909 – het jaar waarin hij ook trouwde – werd Minne Hoekstra predikant in de Nederlands Hervormde Kerk in Opende (Gr). Na een tweede standplaats (Wier) werd hij vanaf 1915 een aantal jaren rentenier. Het echtpaar leefde toen in Den Haag van een behoorlijk kapitaal dat Minne erfde van zijn overleden vader. Uit herinneringen die familieleden ophaalden in de documentaire 'Een wonderlijke dominee' bleek dat de Hoekstra's weldra op een te grote voet leefden via o.a. het kopen van kunst en zelfs van een kasteeltje in Duitsland. Na zes jaar was Minne dan ook genoodzaakt het predikantambt weer op te nemen. Hij was daarna verbonden aan de Nederlandse Protestanten Bond, eerst in Beilen en later in Scherpenzeel (Fr). Als SDAP'er was hij in de crisisjaren uitermate actief in de bestrijding van armoede, zette zich in voor de geheelonthoudersbeweging en was op enig moment ook een van de oprichters alsmede secretaris van een soort belangenvereniging van de kortebaaniers.

Zijn huwelijk leed onder al die activiteiten, hetgeen uiteindelijk - toen de kinderen het ouderlijk huis hadden verlaten - tot een breuk leidde. In een later ontdekt dagboek was zijn (ex)-echtgenote Jo Velsing niet mild in haar typering: '*die eeuwige verwaandheid; dat zich altijd zeker voelen; zo spijkerhard in zijn oordeel*', et cetera. De werkster, die destijds in de pastorie in Scherpenzeel bij de familie Hoekstra diende, wilde in de documentaire absoluut niet ingaan op alles wat zich daar destijds had afgespeeld. Al werd wel duidelijk dat Minne's relatie met een andere vrouw (Agaath Beek) ook een rol had gespeeld.

Grafsteen

Heel opvallend vond ik, dat we tijdens de theatrale wandeling door Warga wel over het rooms-katholieke kerkhof wandelden, maar voor het hek van de tegenover gelegen begraafplaats alleen maar te horen kregen dat Hoekstra daar begraven lag. Even fungeerde ik toen als 'gids' voor het Poolstergroepje om wél even een kijkje

te nemen bij de zeer sobere grafsteen van de al in 1941 overleden predikant. Terwijl een eindje verderop een schaatsenrijder de grafsteen van een andere Elfstedenwinnaar (Durk van der Duim) siert, ontbreekt op het gedenkteken op Minne's graf elke verwijzing naar zijn schaatsverleden. Goed beschouwd ademt de steen zelfs een stukje tragiek: geen verwijzing naar een vrouw of naar kinderen, niets van dat al. Slechts de aanduiding Ds. voor zijn naam is een terloopse hint naar een werkzaam bestaan.

Elders werden we die dag wel nadrukkelijk bepaald bij allerlei andere fasen uit het leven van deze 'predikant en kunstenaar'. Op De Nieuwe Hoek 3 aanschouwden we de tentoonstelling over de schaatsenfabriek Hoekstra, zoals we tijdens de voorleessessie van kleinzoon Menno Pothof een prima zicht hadden op het schilderij aan de muur: Ids Wiersma maakte indertijd een fraai portret van de motorrijder Minne Hoekstra. Vanzelfsprekend bleven de tekenvaardigheden van Hoekstra ook niet onbesproken. In Warga hangt tegenwoordig aan de muur in 'De Frissel' de fraai gerestaureerde crayontekening, die waarschijnlijk het hogepriesterlijk gebed voorstelt.

Kortom, de Open Monumentendag 2014 gaf ons een boeiende inkijk in het leven van een Elfstedenwinnaar.

Hedman Bijlsma

Vuurtje stoken op het ijs

(op een Zwitsers meertje)

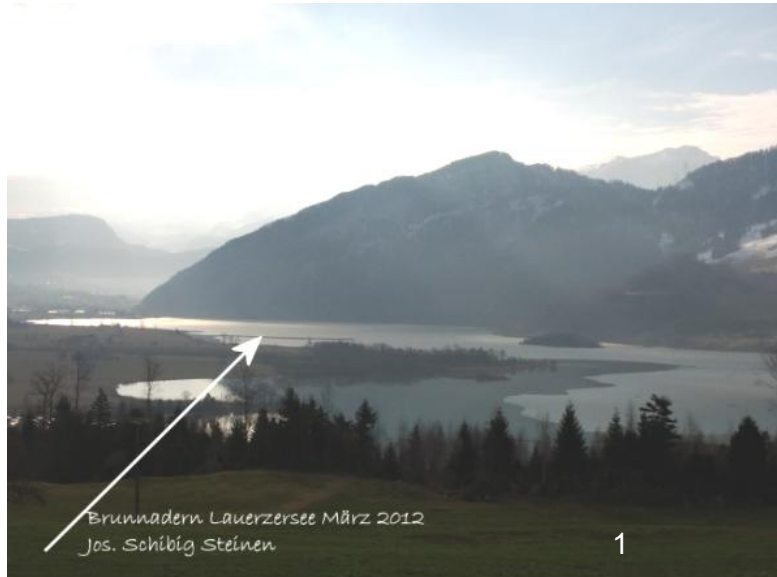
Ik herinner mij van het schaatsen in mijn jeugd (jaren vijftig, Noord-Holland) dat er plekken waren waar de sloten niet dichtvroren. Dat kwam door opborrelend gas. Pas bij strenge vorst sloot het ijs zich, maar dan was het toch nog oppassen geblazen.

In een Zwitsers boek, uitgegeven t.g.v. het 25-jarig jubileum van de VVV van het plaatsje Steinen, kwam ik een toepassing van dat verschijnsel tegen: het laten ontsnappen en aansteken van gas dat zich onder het ijs had verzameld: 'Brunnadern-Anzündern'. Dit gold in de winter als een waaghalzerig vermaak voor de jeugd. De fraaie tekening erbij laat aan duidelijkheid niets te wensen over. Steinen ligt zo'n 30 km. ten oosten van Luzern. Zuidelijk van Steinen ligt het Lauerzmeer (2 bij 3 km.), waar zich in de winter het 'vuurtje stoken' afspeelde.

Ik geef de tekst uit het boek in vertaling, met hier en daar een verwijzing naar het plaatselijke dialect.

Verboden zich op het ijs te begeven!

Omdat het Lauerzmeer niet diep is, vriest het bijna elke winter dicht. Dat leidde vroeger tot avontuurlijke expedities: te voet, op de fiets en soms zelfs met auto's en andere voertuigen werd de oversteek gemaakt. Menigeen ging op schaatsen (*Schliifschuä*). Met een dopsleutel kon je die onder schoenen met sterke zolen schroeven. Zo gauw de grotere kinderen de toestemming van vader of moeder hadden verkregen, ontputseld of ontlopen, ging het te voet

naar de houtskoolplaats. Na een paar voorzichtige glijpassen en neerploffen op je stuit langs de kant van het meer durfden we de oversteek richting Schwanau te maken. Onderweg keken vele mysterieuze zwarte gaten in het ijs ons aan: onder uit het meer borrelde aardgas dat het dichtvriezen tegenhield. Maar bij aanhoudende vorst sluit de ijsvloer zich toch. Het gas blijft daaronder in breed vertakte luchtbellens opgesloten en staat door het weggedrongen water onder druk. Dat geeft de meer-waaghalzen, 'den mutigeren See-Büäblen', de kans om het gasbronnetje aan te steken, het 'Brunnadern-Anzündern'. Op je buik schuif je naar een liefst zo groot mogelijke gasbel. Sneeuw en kwalsterijs veeg je behoedzaam weg van het licht opbollende midden van de bel. Een van de jongens haalt een zakmes tevoorschijn, een tweede houdt lucifers in de aanslag. Dan steekt de eerste jongen het mes in de bel en houdt zijn duimen in een bliksemsnelle beweging tegen het minuscule gaatje gedrukt. Zijn helper komt erbij met de brandende lucifer – duimen weg – en

daar schiet een blauw-oranje steekvlam sissend omhoog! Het water geeft extra druk, in een paar seconden is het over en uit met het gespuit, een golfje water gutst nog na over het ijs. Zolang er alleen een paar hoofdharen stinkend vlam vatten – in godsnaam toch niet je trui! – blijft het bij thuiskomst bij een standje van moeder. Maar tegenwoordig moeten onze kinderen, zo bepaalt vaderschap staat, tegen dit soort avontuur beschermd worden. Bij het eerste koude winterbriesje staan er al borden rondom het meer: *Verboden zich op het ijs te begeven*. En ze blijven staan totdat de sleutelbloemen en beekviooltjes weer in bloei staan. Gaat het de overheid wel om ons lijfsbehoud inclusief droog ondergoed? Of misschien meer om verzekeringsclaims van zich af te houden? En wat is meer waard, het fata morgana van absolute veiligheid – of zoveel mogelijk vrijheid op basis van eigen verantwoordelijkheid?

Josef Schibig
Vertaling: Fred Groot

Bron: Steinen, ein Streifzug durch seine Landschaft, Kultur, Wirtschaft und Politik; Verlag Verkehrsverein Steinen 1987

Illustratie: Gasbronnetje aansteken op het dichtgevroren Lauerzermeer, tekening van auteur Josef Schibig.

Aanvulling

Het lukte me in contact te komen met iemand die 'dicht bij het vuur' zit: de zoon van de bovengenoemde Josef Schibig. Volgens hem wordt het 'vuurtje stoken' sinds mensenheugenis beoefend, zo gauw het ijs 7 cm. dik is. De bronaders zijn bij helder ijs duidelijk te zien, bij

sneeuwval weten de kenners ze nog te vinden door de welving van het ijs ter plekke. Zo rond 1975 ging de gemeente verbieden om het ijs op te gaan. Mijn zegsman heeft een juriste gevraagd naar de gehanteerde rechtsgrond maar wacht nog op antwoord.

Om welk gas gaat het?

De voor de hand liggende verklaring dat het rottingsgas zou zijn voldoet niet, want dan zou het verschijnsel zich willekeurig verspreid over het meer moeten voordoen. Het doet zich juist steeds voor op dezelfde hoogte tussen de houtskoolplaats en het eiland Schwanau. Als er geen ijs ligt zie je het gas daar opborrelen en bij dooiweer in maart is er in het smeltende ijs een donkere streep te onderscheiden (foto 1). Volgens de geoloog Jacob Gasser ligt die streep precies op de geologische alpenrand en zou het gaan om methaan. Olieachtige residuen aan de rietkragen langs het meer zouden zelfs wijzen op de aanwezigheid van aardolie (foto 2).

Idem dito in Noord-Holland

Op een reünie van mijn lagere school, onlangs in Avenhorn, bracht ik het 'vuurtje stoken' ter sprake en dit zorgde voor veel herkenning. Dus zo uniek is dit verhaal uit Zwitserland ook weer niet.

Een spontane gasbel die is aangestoken in Andijk (foto: Sjoerd Laan; www.brongas.nl)

In Noord-Holland staan nog heel wat gashouders voor particulier gebruik, volgens een artikel in dagblad *Trouw* van 29 juni 2006 een uitvinding van Jan Lankelma uit de Beemster. In 1896 kwam hij op het idee om brongasinstallaties voor boerderijen te gaan maken toen hij jongens bezig zag om met blikjes opborrelend gas op te vangen en - plof - aan te steken . . .

Fred Groot

Reactie op kerfschaatsen

In *Kouwe Drukke* no 51 kom ik een foto tegen van een paar schaatsen uit de collectie van Erwin Daniel. De schaatsen krijgen gezien de versiering de naam mee van 'kerfschaatsen' in een redactioneel verhaal van Niko Mulder.

In *Kouwe Drukke* no 43 heb ik een aantal foto's geplaatst van schaatsen die ik 'lubberding' heb genoemd in verband met de bevestiging van het schaatsijzer. Mijn schaatsen hebben geen versiersels met 'kerven' maar zien er precies zo uit.

Alex Kampinga

Reactie op schaatsen met koperbeslag

In *Kouwe Drukke* no 49 kom ik op bladzijde 19 een aantal foto's tegen van de laatste aanwinst van Harry Kassies.

Het betreft een paar schaatsen welke grote overeenkomst hebben met een paar schaatsen die ik jaren geleden van een mevrouw uit Groningen kreeg. Zij kon mij niet vertellen waar ze vandaan kwamen; ze waren altijd al in de familie geweest. De uitvoering van de schaatsen van Harry en mij is niet geheel gelijk, maar komt toch in grote trekken met elkaar overeen.

Vermoedelijk kunnen deze schaatsen in de zelfde plaats door twee verschillende smeden c.q. stelmakers zijn gemaakt. Al met al een paar

schaatsen waar veel aandacht en handwerk aan is geweest gezien de ingelegde en opgelegde messing versiering.

Alex Kampinga

Nooit gedacht

Op het kastje van mijn vrouw stond al jaren een blauwe vaas met erop afgebeeld drie schaatsende figuren. Vanwege de symmetrie vond zij dat er een tweede soortgelijke vaas bij moest. Zo'n vaas van naar ik schat ongeveer 150 jaar oud! Vind daar maar eens een identiek exemplaar bij. Dat lukt toch nooit!

Tot de veiling van spullen uit de collectie van Anrie Broere in Didam. Naast veel fraaie schaatsen, die tegen een nogal stijve prijs weggingen - de Poolsterleden lijken nog niet erg onder de recessie te lijden - werden ook diverse andere interessante winterse objecten aangeboden. Waaronder de gezochte vaas, waarop ik bood. Doordat de veilingmeester er nogal eens een grapje tussendoor gooide en daardoor soms in de war raakte en na verloop van tijd ook zelfs ging bieden (moest niet mogen), was het soms niet duidelijk wie de koper was. Had ik de begeerde vaas? Ja hoor, en voor een vriendelijk prijsje. Mijn vrouw gelukkig en ik ook. Samen met de aankoop van een jubileumbordje van de ijsvereniging Tjallinga in Huizum, waar mijn ega vandaan komt, kon de dag niet meer stuk. Ik zie uit naar een volgende gezellige veiling. De toe-

stemming van mijn vrouw heb ik al.

Fries noch Delfts

De vazen zijn 24 cm hoog en 14 cm breed. Eerst dacht ik dat de vazen ook in Friesland gemaakt waren. In de catalogus stond tenslotte Makkum. Maar na uitvoerig speurwerk laat ik die hoop varen. Op Fries aardewerk kom je meestal geen merkjes tegen of het moeten twee teetjes zijn (van Tichelaar). En ook in een standaardwerk over Delfts aardewerk vond ik niets. In die richting hoef ik dus ook niet te zoeken. Is het namaak Delfts dat ergens in het buitenland gemaakt is? Ik zoek verder. Hopelijk hoort U nog eens van mij.

Bart van de Peppel was zo vriendelijk foto's van de aanwinsten te maken. Op de foto onder flankeren de vazen twee objecten die in de vorige eeuw wel in Makkum zijn gemaakt, namelijk een jardinière (bakje) en een Friese plak.

Minne Iedes Nieuwhof

IJswegenkaarten 16.2

De eerste kaarten van de ZHIJ

In de vorige uitgave van *Kouwe Drukke* heb ik vooral aandacht geschonken aan het gidsje met daarin de tochten, dat samen met de drie kaarten van de Z.H.IJ. is uitgegeven. Dit keer wil ik de kaarten onder de loep nemen mede aan de hand van de tochtbeschrijvingen. Er zijn een paar opvallende kenmerken aan de kaarten en dat geldt voor alle drie de drukken. Dat laatste is niet zo verwonderlijk want het zijn steendrukken en er is steeds gebruik gemaakt van de zelfde stenen naar mijn mening. Op de kaarten zijn uiteraard de waterwegen aangegeven en heel vaak wordt ook de naam van de waterloop daarbij genoemd. De verkeerswegen ontbreken, maar de Stoomtram- en Hollandsche Spoorwegbanen en Staatsspoorwegbanen zijn wel opgenomen. Bovendien zijn er veel herkenningpunten weergegeven, zoals molens, stoomgemalen, bruggen etcetera, vooral als die in de tochtbeschrijving ook genoemd werden. De schaal is van alle kaarten gelijk 1:100.000. Samen met de tochtbeschrijving zullen ze goed bruikbaar geweest zijn. Wat tevens opvalt is dat een legenda ontbreekt.

Kaart I- Leiden – 's Gravenhage – Westland – Rotterdam (ROOD)

Deze kaart is de belangrijkste van de drie, dit komt zonder meer omdat 's Gravenhage hierin een centrale plaats inneemt. De meeste tochten zijn ook vanuit de residentiestad beschreven en hoewel de kaart aanzienlijk drukker is dan de andere twee, blijft ook deze kaart goed leesbaar. Aan de hand van de tochtbeschrijvingen zijn de diverse tochten goed op de kaart terug te vinden. Ook de eventuele alternatieven zijn duidelijk te traceren. Regelmatig wordt er gebruik gemaakt van herkenningpunten die ook op de kaart staan weergegeven.

Heulen en tolleren

Een 'heul' is volgens 'Van Dale' een houten bruggetje en daarvan staan er in het Westland diverse op de kaart aangegeven, zoals Zwetheul, Zwaans Heultje, Papenheul en Potenheul, maar er zijn er nog veel meer. Ook Kwintsheul staat natuurlijk op de kaart en dan begint elke schaatsverzamelaarshart natuurlijk wat sneller te kloppen bij de gedachte aan de Heulenaars van IJsbrand Jacobus van den Bosch. Ook in de plaatsnaam betekent heul weer brug, maar de geleerden zijn het nog niet eens of Kwint, dat afgeleid is van Quint, wat vijf betekent, dus het vijfde bruggetje over de weterring was of dat het genoemd is naar ene Quint die de brug heeft laten bouwen.

Wat verder op deze kaart opvalt zijn de vele tolpunten die staan aangegeven. Dit zal voor het wegverkeer gelden, want ik heb nooit vernomen dat dit ook voor schaatsenrijders van toepassing was. Wel kennen we het zo genaamde plank- of baangeld dat betaald moest worden. Het is natuurlijk wel mogelijk dat er bij een tolhuis de vaart open gehouden werd zodat men te voet het tolhuis moest passeren en betalen. Zijn er onder ons verzamelaars die hierover informatie hebben? Alleen in het Westland telde ik al zeker zeven tolplaatsen. Een daarvan is juist boven Vlaardingen, maar dat zal niet de tolplaats zijn die de geschiedenis boekjes haalde. In 1018 vond de slag bij Vlaardingen plaats omdat Graaf Dirk III tol vroeg aan de schepen die over de Maas voerden. Dit tegen de zin in van Keizer Hendrik II die daarop zijn leger stuurde maar werd verslagen.

IJsherbergen

Ook in Zuid-Holland waren ijsherbergen, die in de zomer vaak als waterherbergen werden aangeduid. De meest bekende was waarschijnlijk 'De Vink'. Deze uitspanning was gevestigd op de kruising van Rijn, Galgewater en Korte Vliet en bestond reeds vroeg in de 19^e eeuw.

Twee maal 'De Vink'. Hierboven in een steendruk van P.W.M. Trap naar G.J. Bos (1871).

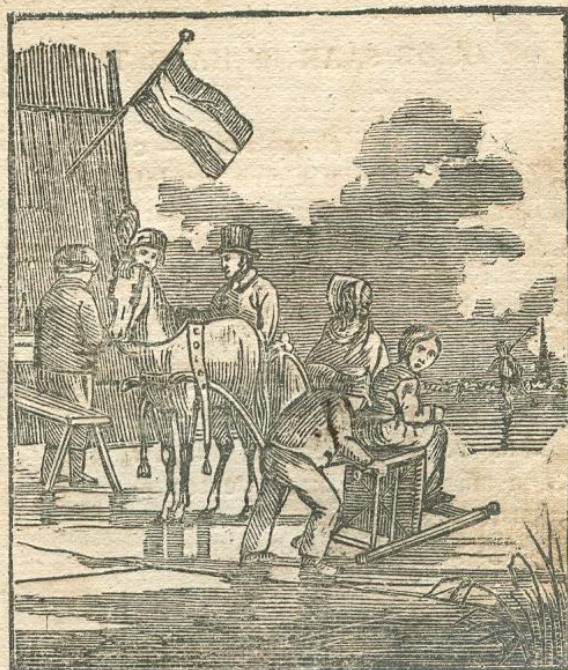
In een versje uit het boekje 'Wintervreugd en ijsvermaak' uit 1856 wordt de ijsherberg ook genoemd:

EEN PLEIZIERTOERTJE OP HET IJS.

Als de winter 't meer bevoerd,
De armoe 't hart der rijken roert
Dan neemt Georg zijn slee en paard
En rijdt daarmee onvervaard.
Zijn nichtje stapt dan, blij van zin,
Verheugd de fraaije slede in.

Pluim en bellen heeft het paard,
Fraaije strikken aan zijn staart:
Hooft de bellen, klink, klink, klink,
„Voort mijn beestje, naar de Vink!
„Joris roept ons: „leg eens aan:”
„Dus dat wij er henen gaan.”

Wie met paard en slede rijdt,
Weet, dat gij voorzichtig zijt.

De Vink is evenwel ook in het wintersaizoen druk bezocht, zoodra het Galgewater bij vriezend weder met ijs bezet en voor schaatsenrijders en sleden sterk genoeg is. Dan vereenigt zich eene bijna ontelbare menigte op die ruime uitgestrektheid en strekt de Vink tot aanleg-, rust- of pleisterplaats. Dit behoort tot de voordeelen van den koffijhuishouder, maar, wanneer de winter voorbijgegaan is met afwisselende vorst en dooi, zoodat het ijs niet bruikbaar was, dan worden daardoor evenzeer belangrijke verliezen geleden.

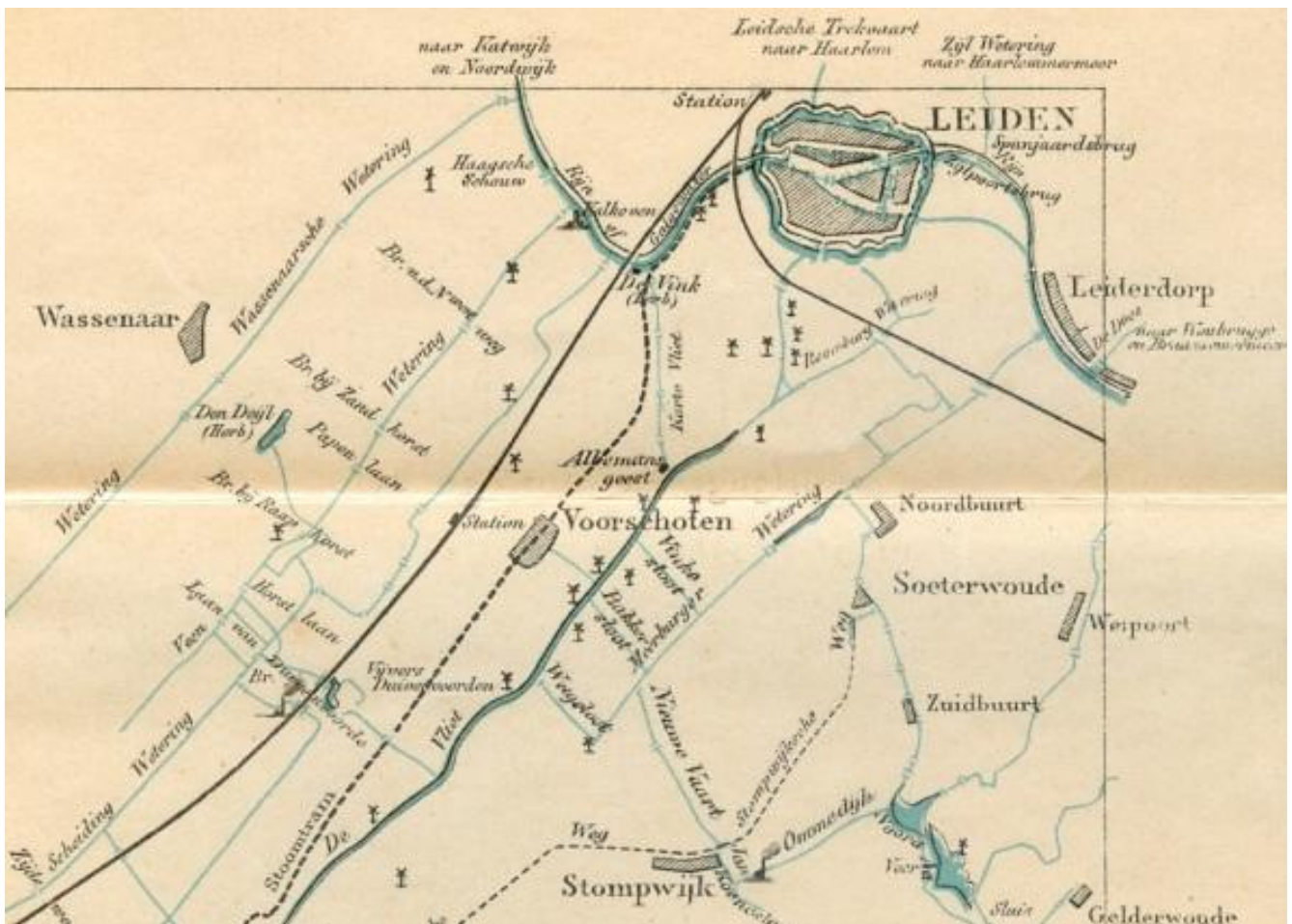
Passage uit 'De stad Leiden' deel II van Montagne uit 1871. De litho op de vorige pagina vormde een illustratie bij deze tekst over de Vink.

Bij de eerste druk ontbreekt 'Allemansgeest' dat in de tweede druk wel staat genoemd. Heden is daar een restaurant in gevestigd en ook in de jaren dertig van de vorige eeuw was daar reeds een uitspanning. Maar gaan we nog verder terug dan is dat twijfelachtig. Aad van den Ouweelen, een kenner bij uitstek van Leiden en omgeving, heeft geen bewijs kunnen vinden dat 'Allemansgeest' bij de eeuwwisseling van de 19^e

Z.-H.-I.J.

In de groote zaal van „De Vink”
bestaat gelegenheid zich als lid der
afdeeling Leiden te laten inschrij-
ven. Lidmaatschap 50 Cents.

905 14 **HET BESTUUR.**

naar 20^e eeuw al een horecafunctie had. Voor het merendeel lagen ijsherbergen afgezonderd van de bewoonde wereld, althans een behoorlijk eind van de dorpskern. In het bijzonder een 'Kruiswater', een kruispunt van voorname waterwegen leende zich kennelijk goed als pleisterplaats. Daaraan voldeed Allemansgeest wel, want de Korte Vliet en de Vliet komen hier samen. Overigens is de Korte Vliet ongeveer 2 km lang en hierdoor zouden de twee ijsherbergen wel erg dicht bij elkaar hebben gelegen. Zie detail kaart.

Bij de tweede druk zijn waterlopen toegevoegd ten oosten van Voorschoten en ten noorden van Berkel of met hun namen uitgebreid. De kaart is vandaag de dag niet meer bruikbaar, door de groei van de steden en dorpen is veel verdwenen. Opmerkelijk is bovendien dat waar we nu wel kunnen schaatsen op de Nieuwkoopse Plassen bij Nieuwkoop – Noorden, als het tenminste wil winteren, op de kaarten van de ZHIJ uit 1894 – 1895 – 1902 niets terug is te vinden.

Kaart II - Leiden – Woerden – Gouda – Rotterdam (WIT)

Van deze kaart hebben we in de vorige KD een groot stuk afgedrukt met de beschrijving van de tocht Rotterdam – Gouda. Bij de 2^e druk is de Krimpenerwaard ingetekend alsmede de ijsbaan bij Haastrecht, waar men bij de 1^e druk niet aan toe was gekomen. De Alblasserwaard zou bij geen van de drukken worden opgenomen. Bij de 3^e druk zijn er een paar kleine wijzigingen rond Kralingen. De Groene of Midden Wetering is toegevoegd en boven Kralingen zijn wat meer molens weergegeven. Leg je naast de kaart het boek *Van Glis tot Klapschaats* dan is het leuk om de smederijen die beschreven zijn in de diverse kleine plaatsen direct te kunnen situeren. Ik vroeg mij gelijktijdig af of de diverse schaatsmakers elkaar beïnvloed hebben met hun modellen, misschien nog eens een leuk item voor een nader onderzoek.

Kaart III - Leiden – Haarlem – Amsterdam (BLAUW)

Dit is de eenvoudigste kaart van de drie, het grootste gedeelte is bovendien grondgebied van Noord-Holland terwijl de Haarlemmermeerpolder het grootste deel van de kaart beslaat. De noordelijkste lijn is Haarlem – Amsterdam. Toch is de kaart niet onbelangrijk want de Kagerplassen, het Braassemmeer, de Westeinder Plas en de plassen van Ter Aar en Langeraar worden aangegeven en natuurlijk de waterlopen daar naar toe. Staat bij de eerste druk een verbinding tussen Sassenheim en Lisse nog aangegeven als Ringsloot, bij de tweede druk staan er twee verbindingen en worden ze aangeduid als Binnenste en Buitenste Ringsloot. Bij de derde druk is station Hillegommerbeek gewijzigd in station Hillegom en station Veenenburg in station Lisse. In beide gevallen zijn de wijzigingen dus minimaal.

Matthy van Klaveren

Met dank aan Aad van den Ouweelen en Niko Mulder

Expositie door Het Westlands Schaatsmuseum

In de Hofboerderij, gelegen aan de Hoflaan 1 te Wateringen wordt in de komende wintermaanden december, januari en februari een splinternieuwe expositie ingericht door Het Westlands Schaatsmuseum.

De expositie zal als thema dragen: 'Schaatsen in Nederland; van Middeleeuwen tot Heden'.

U kunt deze expositie komende winter komen bekijken tijdens de normale openingstijden; raadpleeg hiervoor de website van De Hofboerderij: www.crwateringen.nl

Redactie

Schaatsen rond Schagen

De twee smederijen van Koster en Wiglama in Schagen, maakten voor deze streek voornamelijk agrarische gereedschappen, maar van 1880 tot 1920 ook schaatsen.

Al voor 1900 verkochten ze in 'De kleine winkel' op de hoek van de Loet en de Heerenstraat in Schagen (foto's) krulschaatsen van Van Thiel uit het Brabantse Den Dungen, maar dus ook eigen modellen.

Ook de weduwe Ranke, een andere ijzerwarenhandel in Schagen, verkocht twee modellen van Van Thiel. Het geeft aan hoe populair het schoonrijden was in de kop van Noord-Holland en hoe goed de schaatsen uit Den Dungen stonden aangeschreven.

De twee modellen van Van Thiel uit Den Dungen

De smederijen van Koster en Wiglama hadden een eigen stempel voor deze schaatsen. Na 1920 werd het bedrijf voortgezet door Kramers en van Rijswijk. Na 1950 werd het Dekkers IJzerhandel, verkoper van allerlei, met veel schaatsmodellen.

Schoonrijders

De bekende schoonrijdersfamilie Blaauwboer uit Wieringerwaard schaatste destijds afwisselend op gewone houtjes en op krulschaatsen van Van Thiel uit Den Dungen, zoals blijkt uit oude foto's. Misschien had dit te maken met de kwaliteit van het ijs?! Rens Cornelis Blaauwboer had rechtstreeks contact met Van Thiel, zoals blijkt uit de brief van 3 januari 1900, die staat afgebeeld op p. 325 van *Van glis tot klapschaats* van Wiebe Blaauw. In 1914 veroverde zijn zoon Cornelis

Het pand van de zwagers Hendrik Koster en Jarig Wiglama in de Heerenstraat in Schagen, 1905.

Rens Blaauwboer de eerste prijs in Alkmaar. De prijsuitreiking werd verricht door Koningin Wilhelmina en Prins Hendrik. In 1917 werd deze Blaauwboer Nederlands kampioen.

Cornelis Rens Blaauwboer liet op basis van zijn kennis van de schoonrijdsport de krulschaats van Van Thiel met succes verbeteren door de marker. Na deze verbetering werd het model Wieringerwaard krulschaats genoemd. Dit model van Van Thiel werd later voorzien van de stemfels van de verkopers.

De Wieringerwaard krulschaats was een wat misleidende naam, want smeden in de Wieringerwaard, zoals vanaf 1823 A.P.Smit Pz maakten landbouwwerktuigen, maar geen schaatsen. Na 1875 heeft een zekere Tauber uit de Wieringerwaard wel schaatsen vervaardigd, maar niet met een krul.

De dochter van Cornelis Rens Blaauwboer was ook een rasechte schoonrijdster. Zij reed in haar jeugd nog met de beroemde Sonja Henie en

De Kleine Winkel in 1902. Hoek Loet – Heerenstraat in Schagen.

In de deuropening A. Koster met zijn echtgenote. Hun zoon Hendrik Koster staat te pronken met zijn fiets.

bond toen zij al 82 was de schaatsen nog altijd onder. Ze trouwde met Jacob de Boer, later voorzitter van de Landelijke Vereniging voor Schoonrijders. Hij was ingenieur en ontwikkelde voor Hoekstra een speciale schaats voor deze sport.

Ook nazaten van de familie Blaauwboer zat het schaatsen in het bloed. Theodoor Rens de Boer, zoon van Jacob de Boer, werd na de oorlog hardrijder. Hij trainde in het Zwitserse Engelberg met Klaas Schenk, Dolf van der Scheer en Cor Jongert.

Dit verhaal inclusief de foto's werd mij afgelopen jaar geschonken, samen met enkele van deze schaatsen. Ondergetekende heeft bovenstaand onderzoek gedaan samen met de heer Schook van de Historische Vereniging van Wieringerwaard.

Teun Wanink

No. 14

Schoonrijd-Schaats

De ijzers zijn in 't midden dunner dan aan de beide einden; daardoor bij 't schoonrijden de onmisbare vaste afzet. Dit en 't volgend model zijn algemeen in gebruik bij de bekende N.-H. schoonrijders Blaauboer, Kaan en Nooy.

Ongepolijst f	7,-
Gepolijst	- 7,50
Verschuifbare busjes binding	- 1,70
(omzetbelasting inbegrepen)		

20

Jarenlang werden Noord-Hollandse schoonrijders met naam genoemd in de catalogi van Hoekstra, Warga.

Posten en Stempels (21)

In januari verscheen een bijzonder stempel uit **Japan**, in de vorm van een **sneeuwpop** en met een schaatser en een paard. Ik heb nog niet achterhaald voor welke gelegenheid dit stempel is uitgegeven maar wilde het u niet onthouden.

In **Nederland** houdt het ook niet op. Dit jaar kwamen er nieuwe permanente postzegels, met Nederlandse iconen. Het mag dus niet verbazen dat daar in het Delftsblauw ook een **schaats** prijkt. De zegels zijn uitgekomen op 2 januari 2014 en zijn verkrijgbaar in hangmapjes van 10 zegels waarvan dus één zegel een schaatser is. Ook uitgebracht op een **maxikaart**; dat zijn bestaande Ansichtkaarten die het onderwerp van de zegel verbeelden

en op de dag van uitgifte worden beplakt en ontwaard.

PostNL maakt ook allerlei uitgiften die niet in alle verkooppunten te verkrijgen zijn. Dit is ook het geval met de serie Papparazzo; de eerste van 2014 heeft het onderwerp het **EK schaatsen in Hamar**.

Sochi

Ter gelegenheid van Sochi zijn de schaatsuitgiften talrijk en vullen ook deze PenS grotendeels. Azerbaidjan, uitgekomen op 15 januari 2014 een blok van acht zegels waarvan twee met schaatsbenen.

Tajikistan een vel met tien zegels waar twee keer deze **schaatser** op voorkomt, naast een kunstrijdster, ijshockeyer en afdaler. Het vel is uitgegeven op 7 maart 2014.

Transnistrië – ook zo'n oud Sovjetdeel - heeft een gemengd vel met 2 x 5 zegels met afdaling, rodelen, kunstrijden, biathlon en schaatsen uitgegeven. Daarnaast ook blokken met acht zegels met daarop één sport.

Kroatië een velletje waar – let op - een zegel zonder frankeerwaarde een **schaatser** verbeeld. Het velletje beslaat onder het bijgaande voorbeeld nog acht dezelfde zegels mét frankeerwaarde.

Noord Korea komt met een vel met **langebaan** en **shorttrack**; op de overige vier zegels staan ook de langebaanschaatsers. Het postzegelboekje heeft prominent shorttrack op de voorkant, maar een afdruk van de langebaanschaatszegel staat er ook op.

Uit **Zuid Korea** februari 2014 een **roodfranke-ring** met ijsdansen, shorttrack en lange baan schaatsen. Dat zijn de vondsten waar ik altijd extra blij van wordt want ze zijn vaak erg moeilijk te vinden. Dat wordt een uitdaging voor de spelen in Pyeongchang.

Tegelijkertijd vond ik er ook nog een aantal uit **2010**. Er bestaan naast de hier afgebeelde in ieder geval nog drie andere met individuele schaatsers: Tae Bum Mo, Sang Hwa Lee en Seung Hoon Lee.

Ten slotte uit Turkije weer een schaatszegel uitgegeven op 7 februari 2014. Deze keer voor het voetlicht op een eerstedagenvelop.

De uitgiften van Sochi gaan nog even door. Er zijn een groot aantal uitgiften van landen die

niets met schaatsen hebben. Enkele van de hieronder genoemde worden ook geschaard onder de schadelijke uitgiften. Het zijn dan vaak uitgiften die in het land zelf niet te koop zijn geweest, maar voor valuta-inkomsten elders worden gemaakt en verkocht. Omdat ze toch wel mooi zijn laat ik ook deze de revue passeren.

Van **Mali** uitgegeven in 2013 een zegel met een bijzondere vorm: een rechthoekige driehoek. Opvallend is dat meestal in Franstalige landen gesproken wordt van 'patinage de vitesse', maar hier gaat het over 'Sport de glisse'. Zou dat nog afstammen van het woord glijden?¹

Van **Guyana** 2014 blauwe zegels met diverse silhouetten in een **sneeuwrand**. Je vraagt je af

of daar ooit sneeuw valt.

In Tsjaad wordt in 2013 wordt op drie verschillende velletjes met dezelfde schaatszegel ook Pierre de Coubertin afgebeeld en het Adlersta-

¹ Noot redactie: juist andersom. Het woord 'glis' is ontleend aan het Franse werkwoord 'glisser', glijden.

dion. En zoals ieder olympisch jaar is er weer een schaatser in de bocht de verkeerde kant gevonden. Dit keer mag Tsjaad die 'eer' hoog houden.

Uit Nevis in 2014 uitgegeven een blok van vier met schansspringer, buckelpiste skiër, kunstrijden en schaatsen.

Uit Palau 2014 een blok van vier met ijshockey, bobslee, kunstrijden en schaatsen.

Van de **Centraal Afrikaanse Republiek** is in 2014 een blokje uitgekomen met daarin een mooie **schaatszegel**.

In 2013 is van ditzelfde land een blokje uitgege-

ven over Jeroen Bosch. Waar maar weer uit blijkt dat we niet alleen vanuit sport maar ook vanuit de kunst naar het schaatsen moeten blijven kijken en zoeken.

Caroline van Staaveren

Acht eeuwen schaatsen in en om Amsterdam (herdruk) – N. Mulder en J. Pronk in samenwerking met diverse Poolsterleden

Het is al weer drie jaar geleden dat dit boek uitkwam. Nu, in oktober 2014, is er een herdruk verschenen waarbij door het hele boek heen verbeteringen en aanvullingen zijn gedaan. Ook zijn er vele nieuwe foto's en afbeeldingen geplaatst. De laatste ontwikkelingen, zoals het NK allround in het Olympisch Stadion, zijn uiteraard toegevoegd. Alles bij elkaar betekent dit een toename van 32 pagina's. Een voorbeschouwing van dit boek vind je in KD51.

Te bestellen door € 21,85 (incl. verzendkosten) over te maken naar N.P. Mulder, IBAN NL48INGB0001047338. **Martin van der Bij**

Schaats aan de balk

Er trekt een menigte door de ochtendkou richting Bobbelmeer. Het ziet zwart van het volk. De lucht weergalmt van de krassende schaatsen en het ijs buigt onder het gewicht van al die paarden en sleden. Het lijkt wel kermis, in het midden van de winter.

De aanleiding

De waard van het Halfvaantje laat een zilveren zweep verrijden. Niet uit eigenbelang natuurlijk, maar vanwege zijn passie voor de edele harddraverij. En om uit te maken wie eigenlijk het snelste paard van de streek heeft. Niemand die hem gelooft, maar geen mens wil het missen.

Bij de herberg heeft men de zweep met de twee paar zware zilveren ringen ten toon gehangen. De ereprijs krijgt veel bekijks, maar bij de kreet 't Zal wezen' trekt iedereen naar de baan waar de keurmeesters al klaar staan bij de palen. De helden volgen de driftig schuimbekkende paarden en klemmen hun knieën om het zadel achter het bakje van hun Poolse sleetjes.

Dan gaat het los. De verhitte dravers schieten weg als een pijl uit een boog en wijken geen strobreed van elkaar. Een ijswolk stuift op achter de beukende hoeven en de sleden.

Zo volgt paar na paar. Uiteindelijk komen de twee bazen van de baan samen uit in de loop die het beslissen zal.

Lubberts ruin meet zijn allerlaatste kracht tegen Koo's Oudtje. *Lubbert geeft vonk, met slag op slag* van de zweep, maar tevergeefs. Zijn paard is al afgemat en *vliegt uit de draf*. Lubbert barst uit in vloeken, terwijl Oudtje in gestrekte tred richting de herberg stuift, waar Koo een rondje zal geven.

De uitdaging

Niet iedereen volgt hem naar binnen, want Pier Gezwind zal op snelle *schaatzen* de strijd nog aanbinden met Freerik Schrap. *Ik moet dien reed-loop zien!*

Pier had zijn schaats aan de balk gehangen en al wat op *schaatzen* rijdt uitgedaagd om een half ton bier en het meesterschap. Hij heeft de elf steden van Friesland al eens in één dag in het

rond gereden en staat bekend als een rijder die kan vliegen over het ijs. Niemand durfde de uitdaging dan ook aan te nemen, totdat Freerik genoeg had van al het gezwets. Hij greep het ijzer dat zo trots te bengelen hing van de balk en smeed het met verontwaardiging tegen de grond.

De strijd gaat aan. De ridders draaien tot aan de streek eerst wat om elkaar heen. Plots gaan ze los en vliegen ons in een ommezien uit de ogen. Ze raken het ijs nauwelijks met hun *reed*, gaan lang gelijk op, maar dan verliest Pier zijn evenwicht en strijkt Freerik met prijs en eer.

Oud gebruik

Dit is kort samengevat en in hedendaagse taal het relaas dat B.A. van Boelens in 1749 opnam in *De Winter in Drie Zangen*.

De namen zijn verzonnen, de beschreven situatie is fictief. Maar het aloude gebruik dat er aan ten grondslag lag, was dat beslist niet. Molema vermeldt in het *Woordenboek der Groningsche volkstaal in de 19de eeuw* de uitdrukkingen 'de scheuvel ophangen' en 'de scheuvel aftrekken'. Ze staan voor iemand uitdagen op schaatsen en deze uitdaging aannemen. Ook bij het kaatsen, waar het 'bal opsteken' werd genoemd, kolven en klootschieten kwam deze praktijk voor.

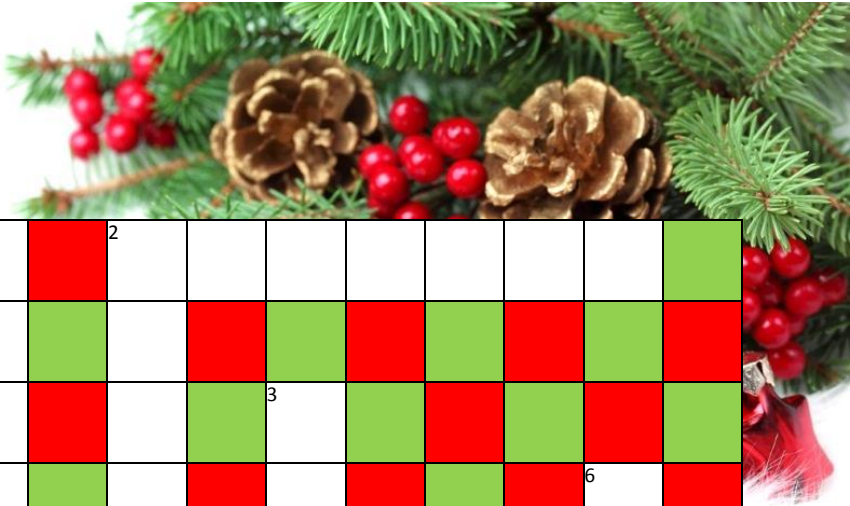
Voorloper van de kortebaam

Het spreekt vanzelf dat de uitslagen niet in de krant verschenen. Toch moeten er in de 18^e eeuw kortebaamrijders zijn geweest die in dit soort onderlinge wedkampen zo'n reputatie hadden opgebouwd, dat er naderhand nog jarenlang over hen werd gesproken.

Hardrijderijen in Friesland is uitermate gedetailleerd, maar wat jammer dat Ron Couwenhoven juist dit oeroude gebruik uit een grijs en mistig verleden buiten beschouwing heeft gelaten.

De *match* die voortkwam uit de schaats aan de balk is naar mijn idee de voorloper van de georganiseerde kortebaamwedstrijd. Deze zienswijze maakt ook aannemelijk waarom de naam van Adam *Hurdrider* Ruurds wel is overgeleverd, maar in startlijsten niet is terug te vinden.

Kerstcryptogram 2014

							1		2								
											3						
		4			5									6			
	7																
8																	
			10														
	11																

Horizontaal

- 2 het gewicht bepalen van bevroren water (7)
- 4 na gedane arbeid een koude lekkernij (6)
- 8 deze schaatser zegt: geen knoopjesgulp moeder! (6)
- 9 de post zet hem op een ansicht (12)
- 10 deze reizende koopman komt niet uit Scandinavië (6)
- 11 luxe auto met injectie (8)

Verticaal

- 1 koning (5)
- 2 deze rivier verdient een beker (8)
- 3 het binnenste van dit landbouwwerktuig (9)
- 5 voor onder mijn voeten gekregen van de molen (11)
- 6 ligt deze koude schuilplaats hoog? (9)
- 7 een houten krat maken (8)

Uiterste inleverdatum

Stuur de antwoorden vóór 1 maart 2015 per brief of e-mail naar de redactie.

Prijs

De winnaar (eventueel na loting) ontvangt een cadeaubon ter waarde van € 15 voor een Poolsterveiling.

De Kerstman

Boekbespreking

Hardrijderijen in Friesland. Volkscultuur op het ijs 1800 – 1900

Een 'stoeptegel' noemen ze dat tegenwoordig in het vakjargon. Dat etiket is geheel van toepassing op het hier besproken boek: niet te tillen (het weegt meer dan 3 kg), groot formaat en 496 pagina's dik. Alleen dat al is een prestatie, maar veel belangrijker is natuurlijk de inhoud. Om maar met de deur in huis te vallen: schrijver Ron Couwenhoven en vormgever Wilson Numan verdienen werkelijk alle lof voor een geweldig boek, dat een ereplaats verdient in de boekenkast van de verzamelaar, maar in feite ook op de boekenplank van élk Poolsterlid.

Het allesomvattende onderzoek, dat Couwenhoven de laatste jaren in zijn ban hield – op zoek naar de oorsprong en de groei van de in de negentiende eeuw mateloos populaire kortebaanijderijen – leverde een rijke oogst aan nieuwe feiten en inzichten op. De auteur is er wat mij betreft volledig in geslaagd zijn

doelstelling om een zo volledig mogelijk beeld te geven waar te maken. Hij doet dat met een karrenvracht aan informatie, maar vooral ook met uitstekend leesbare verhalen. Die vooral boeiend worden als beweringen uit het verleden worden ontzenuwd en 'sprookjes' worden weerlegd.

De auteur levert de liefhebbers met zijn prestatie meteen ook een belangrijk genealogisch document. Hij gaat daarin soms ver, maar dat neem je als lezer in zo'n indrukwekkend boek niet alleen voor lief, je wordt namelijk af en toe ook verrast door boeiende (en tot nu toe onbekende) familiebanden tussen uitblinkers in het begin én toppers aan het eind van de beschreven eeuw. Bovendien zijn zowel de sportieve als de genea-

logische gegevens zeer informatief omdat daarin verstrengeld veel details over het Friese volksleven opduiken. De ondertitel *Volkscultuur op het ijs* is dan ook volkomen terecht.

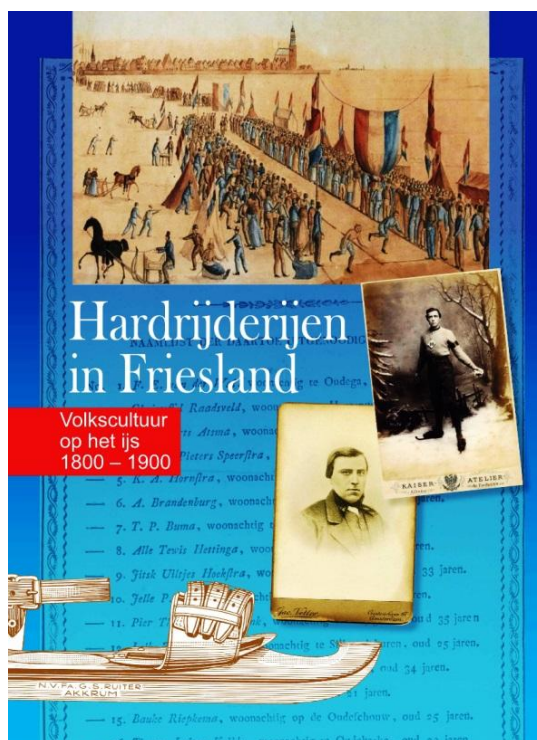
Zeer lovend moet je als recensent zijn over de illustratieve kant van het boek. In dit boek duiken prachtige afbeeldingen van schilderijen, aquarellen en prenten op, die voor een deel nooit eerder werden gepubliceerd. Maar Couwenhoven vond meer, bijvoorbeeld bidprentjes van rooms-katholieke ridders en met hulp van diverse mensen ook onverwacht fotomateriaal. En opnieuw

werd bewezen, dat ook grafstenen op kerkhoven in dit type boeken thuishoren. Is er dan helemaal niets op dit boek aan te merken? Natuurlijk wel. Maar uit eigen ervaring weten we dat je een zo diepgravend boek nooit perfect kunt maken en dat je altijd foutjes kunt vinden. Toen ik het boek op de Poolsterbijeenkomst voor het eerst opensloeg, zag ik een eigen foto - gemaakt op het kerkhof van Oenkerk (Oentsjerk) - dat in een onderschrift wordt gesitu-

eerd op de begraafplaats van Hardegarijp. Ik zou daar best enkele andere missers aan kunnen toevoegen, maar dan doe je ten onrechte afbreuk aan de grootse prestatie van de schrijver. De jury van de verkiezing van het beste sportboek van het jaar mag in de eerstvolgende sessie wel eens nadrukkelijk aandacht aan deze uitgave schenken. Ik zou wel weten welk boek dan op nummer één moet staan.

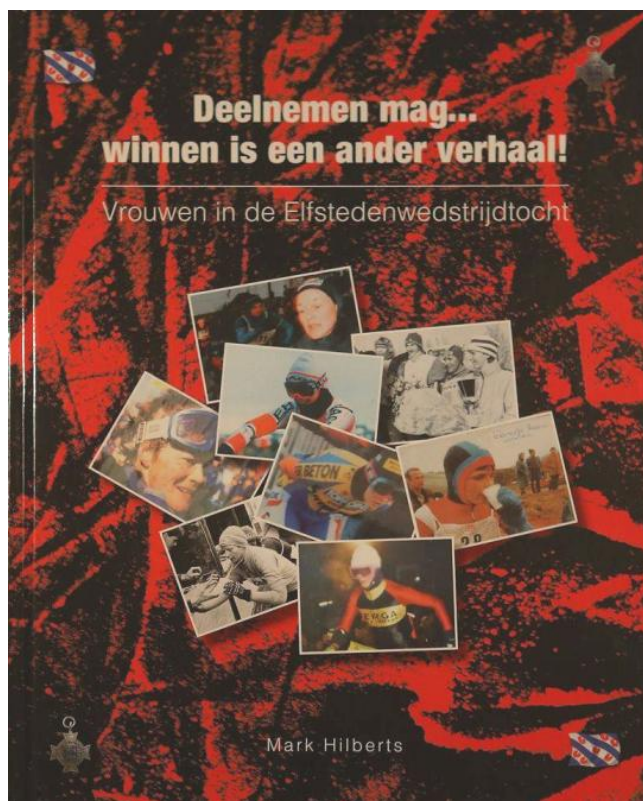
Hedman Bijlsma

Het boek (ISBN: 978-94-90492-07-6) is te bestellen door € 39,50 over te maken op IBAN NL55ABNA0411470078 t.n.v. Stichting Archief Ron Couwenhoven onder vermelding van naam en adres.

Boek en Zopie

Schaatsboeken verschijnen vaak vlak voordat de winter én de feestdagen voor de deur staan. Martin van der Bij neemt ze even voor ons door.

Deelnemen mag, winnen is een ander verhaal – Mark Hilberts

Op 12 november waren bijna alle hoofdrolspelers aanwezig in Hindelopen voor de presentatie van dit boek. Menigeen heeft al een plank vol met boeken over de Elfstedentocht. Alles is hierover al gezegd en geschreven. Vaak al meerdere keren. Of toch niet?

Het is Hilberts gelukt om nog een onderwerp te vinden waarover niet eerder een boek is verschenen: 'vrouwen in de Elfstedentocht'. Pas in de tocht van 1997 werd voor het eerst een winnares gehuldigd. Hoe ging dat in de jaren daarvoor? Door interviews met nagenoeg alle hoofdrolspelers uit de laatste tochten wordt er steeds meer duidelijk over hoe het precies zat.

Te bestellen door € 22,00 over te maken. Rekeningnummer: NL74 INGB 0005 4948 05 t.a.v. M.B.E. Hilberts

Schaatsseizoenen 2013-2014 – H. Bijlsma, A. van Erk, N. Terwindt en K. Verbeek

Elk jaar bij de eerste grote wedstrijd in het nieuwe seizoen verschijnt de nieuwe Schaatsseizoenen. Dit jaar alweer de 42^e editie. 16 pagina's dikker dan de vorige editie; dat kan natuurlijk niet anders, na die succesvolle Olympische Spelen.

Een boekverslag is natuurlijk niet nodig. Maar je kunt het ook zeker niet overslaan. Het is weer een mooi stukje vakwerk van de mannen. Alle opmerkelijke gebeurtenissen van het afgelopen schaatsseizoen zijn er (vanzelfsprekend) in terug te vinden.

Op de een of andere manier is het een gewoonte om foutjes te zoeken, of om een minpuntje te vinden. Nou, om zo'n minpuntje te noemen: eigenlijk wil ik het boek al eerder kunnen pakken, als de eerste wedstrijdjes gereden worden, als de ijsbanen net open zijn. Of, nog liever, al bij de Duitse kampioenschappen in juli ... Maar ja, je moet iets te wensen over houden.

Te bestellen door € 22,00 over te maken op IBAN-rekening NL30 INGB 0000 3414 05 t.n.v. Stichting Schaatsseizoenen te Drachten.

Martin van der Bij

Kouwe Drukke

Kouwe Drukke is een uitgave van Stichting De Poolster, verzamelkring van schaatsen en winterse objecten en verschijnt driemaal per jaar. Misdrukken, bezorgfouten en dergelijke melden bij:

Wim van Herk ☎ 0180-663092; ✉ administratie@stichtingdepoolster.nl

Redactie-adres

Niko Mulder, Schoener 48-01, 8243 XT Lelystad; ✉ redactie@stichtingdepoolster.nl

Redactieleden Kouwe Drukke

- Matthy van Klaveren ☎ 0251-241492 ✉ matthy.klaveren@online.nl
- Theodoor van der Kooi ☎ 030-6046362 ✉ theodoorvanderkooi@12move.nl
- Niko Mulder ☎ 0320-251663 ✉ n.mulder@hccnet.nl

Druk

Drukkerij Jubels bv, Amsterdam

Bestuursleden Stichting De Poolster

- Frits Locher (*voorzitter*) ☎ 06-15114470 ✉ voorzitter@stichtingdepoolster.nl
- Maarten Dijkstra (*secretariaat, ledenadministratie en website*) ☎ 072-5610916 ✉ secretariaat@stichtingdepoolster.nl
Doortjes 9, 1861 VH Bergen (NH)
- Wim van Herk (*penningmeester*) ☎ 0180-663092 ✉ administratie@stichtingdepoolster.nl
- Alex Kampinga ☎ 0598-398002 ✉ veilingcommissie@stichtingdepoolster.nl
(*contactpersoon veilingen*)

Website Stichting De Poolster

<http://www.verzamelkringdepoolster.nl>

Lidmaatschap

Het lidmaatschapsgeld dient eens per jaar rond 1 juli te worden betaald. Verzamelaars of geïnteresseerden die zich willen aansluiten worden verzocht € 25,- over te maken op rekeningnummer NL55INGB0004324260 t.n.v. Stichting De Poolster met vermelding van naam en lidmaatschapsgeld 2014-2015. Graag dan ook uw adresgegevens doorgeven aan: secretariaat@stichtingdepoolster.nl

Kopij

Voor Kouwe Drukke nummer 53, april 2015, moet de kopij uiterlijk 1 maart 2015 binnen zijn. Bij voorkeur per e-mail (als bijlage), handgeschreven of getypt mag ook. Kleine berichtjes kunnen ook worden doorgebeld. Aanwijzingen voor het aanleveren van kopij zijn verkrijgbaar bij de redactie. De redactie kan artikelen om diverse redenen weigeren, inkorten of doorschuiven naar een volgende uitgave.

De artikelen in Kouwe Drukke mogen zonder schriftelijke toestemming van de auteurs niet worden gebruikt voor andere publicaties.

Merry
Christmas

